A magyar szókincs védelmében

Fr. MESKÓ LAJOS

1962

A magyar szókincs védelmében

AZ IDEGENBE SZÉTSZÓRT MAGYARSÁG lassan veszti nemcsak neveit, de nyelvét és szavait is. Uj fogalmak uj nevei bombáznak minket naponta angolul, németül s hovatovább nem tudjuk magyarul kifejezni magunkat. Csupán hogy világosan megértsenek, kénytelenek vagyunk idegen nyelvre forditani a szót, még ha magunk között vagyunk is, magyarok. Egyrészt régi, otthon jólismert fogalmak nevei feledésbe merültek, mert csak idegen nevükön halljuk pl. a gépkocsi, a rádió, az atomfizika müszavait; másrészt sohsem tudtuk a magyar szót, mert uj világ uj alkotásai. Ezekkel az uj fogalmakkal itt, kinn mi sokszor előbb megismerkedünk, mintsem otthon maradt véreink: mi vagyunk hazaközvetitői a fogalmaknak és — idegen nevüknek is; holott mindjárt jó magyar névvel kerülhetne be az ujonnan bemutatott fogalom. A következő kis szószedet egyrészt elfeledt, jó magyar szavakra hivná föl a figyelmet, másrészt ujakat is ajánl. Az olvasó izlésére és döntésére bizzuk, elfogadja-e, vagy talál-e jobbat (s ha igen, közli-e a külmagyar nyilvánossággal). Jó uj szónak: 1. rövidnek kell lennie, hogy versenyezhessen a rövid idegennel; 2. csak egyértelmünek: körülirással homályossá tesszük nyelvünket s

ujra csak az idegenhez kell folyamodnunk, ha értelmes, szabatos beszédre törekszünk. Igy "testedzés" nem jó sportra, mert pl. a kapálás is "testedzés"; továbbá egyszótagu idegent háromtagu nem tudna kiszoritani. Uj fogalomra tehát minél rövidebb, uj szó kell! S itt szomoruan meg kell állapitanunk, hogy a magyar nyelvujitás oktalan kipellengérezése, ledorongolása és nevetségessé tétele, iskoláinknak ez a majdnem évszázados, oktalan dühödtsége, végzetesen megfojtotta irodalmi nyelvfejlődésünket. A mai nyelvészet fényesen igazolta a nyelvujitás jogosultságát és legtöbb képzésmódját pl. a —da, —de, —any, —eny, —ány, —ény, —onc, —önc, stb. régi helyes, vagy jól elvont uj képzők. Igető, főleg egytagu *(a legősibbek!) eredetileg névszó is volt, igy a népnél is:* "sodorni" *és a viz* "sodra"; les, fagy, fen *(fenkő)*, lak *stb., stb. Nem okvetlen németes pl. szünidő, szünnap, védmü stb.* Elemezhető *képzőt el szabad hagyni* (elvonás): *dőzsöl-ből népi dőzs, riadásból ria, bujkál-ból bujka stb. stb. A képzők, igaz, többnyire vagy igéhez, vagy névszóhoz járulnak: de nyelvcsőszeink ebből is merev szabályt csináltak és nekiestek pl. a különben elismert —ász, —ész-nek, ha igéhez mert járulni (pl. lövész, szabász); holott a népnyelv és régiség bizonyitja, hogy ilyen merev határ sohsem létezett (népi lopész = lopkodó; régi csenevész = csünő, senyvedő; merész = merő, hunyász, sunyász kérész, gyülevész, tenyész) stb. stb.). Ennyit a nyelvujitási és az ujonnan ajánlott szavak helyességéről!* Szokatlanság *vagy "furcsaság" nem a helytelenség jele. Minden uj szó furcsa; az "elnök", "szivar" vagy "mozdony" ugy 120 évvel ezelőtt nevetséges szavak voltak. Öreg táblabirák ebéd után egymást nevettették velük (és ezzel is jó szolgálatot tettek, mert terjesztették őket!) A Kazinczy nyelvujitása ellen kiadott Mondolat tucatszámra idéz kacagtatásra szánt "ujdon szavakat", amelyeken mi már nem tudunk kacagni, mert bevett közismert, jó magyar szavak lettek.*

Jelek: U = nyelvujitási, R = régi nyelvi, N = népnyelvi szó; Gárd = Gárdonyitól, TG = Toldy Géza 1910 tájt; SzF = Szécsi 1940 tájt; sokszor több szóajánlat vetődik föl és nehéz eldönteni, melyik jobb; talán több vagy mind elterjedhetne! Gyakran az idegen szó sem kifogásolható (advent, logika, pietás, rádió, zakó stb.), s az ajánlott magyar szó nem annyira a helyébe, *mint inkább* melléje *ajánlkozik: hol ezt, hol azt használjuk, váltogassuk, és* gazdagodjék vele magyar nyelvünk!

Abszolut: általos; **—e:** teljesleg; **—izmus:** kényuralom U
absztinencia: önmérsék, tartózás R
acetilén: ecetgáz U
adjunktus: segédtanár, tanársegéd
adjutáns: hadsegéd, segédtiszt
admirális: tengernagy
adoptáció: örökbevét; apásitás
advent: urjövet; **—ista:** urjövetes
aerodrom: röptér U; **aeromehanika:** röptan; aeroplán: röpü U; röpgép **aerosztatika:** légnyugtan; **aerodinamika:** légmozgástan U
affektáció; negély U; **—ktál;** negélyez U, illeng, kényeskedik, tetszeleg
affér: ügy, sor, petek, lovagias ügy
aforizma: aranymondás, elmeszikra
agilis: ügybuzgó, fürge, serény, tevékeny
agitál: bujtogat, izgat, kontat; **—átor:** népbujtó
agrár: földelvü, földpárti; **— politika:** földügyvitel; **agrikultura:** földészet; **agrokémia:** talajvegytan
"air-condition": léghüt, —ő, —és; hőszabályzó
akcentus: hangsuly, kiejtés
aklimatizál: meghonosit
akkord-munka: szakmány, darabmunka
akkumulátor: áramtár, gyüjtér U
akolitus: gyertyár
aktiv: tevőleges, tevős, tétleges; **—izál:** tevősit; **—e:** tétleg, tevőleg
akvarell: vizfestmény; **—ista:** vizfestész
akvárium: viztelep
alarm: riadó, vészjel; **—iroz:** riadóz, fölriaszt
alba: miseing
algebra: betűszámtan
alibi: máshollét
alkáli: égvény U, lugony U
allegória: képbeszéd, jelmese, képrege
alkohol: szesz; **—ista:** iszákos; **—izmus:** iszákosság
alkov: hálófülke, hálózug, alvóka
alteregó: énmás, másodén
alternativ: vagylagos; **—iva:** váleset, kétköz
aluminium: timany U
amatőr: kedvész, mükedvelő
ambició: becsvágy, felvágy, rajtalét N
ametiszt: ibolykő SzF
amfiteátrum: korszin, szinkör
amnesztia: közbocsánat, kegyszó; **— bíróság:** kegyszék
amorális: erkölcshijas, seerkölcsü
amputál: csonkol
anakoréta: magándok U, remete
anakronizmus: korvétés
analizis: elemzés, bontvány, vegybontás; **—litikus:** boncoló, elemző, vegyelemző, boncelméjü
analóg: hasonlag(os); **hasonpár**
anatómus: boncász, boncnok U; **—mia:** bonctan
ándung: jósérzés, jósérzet
anekdóta: adoma, esetke
angina pectoris: szivgyik
animizmus:: tárgylelkitės; **—ista:** tárgylelkitő, tárgyimádó
anizett: ánizsszesz

ankét: tanácska, tárgyalka, szakvita
anód: fősark SzF
antedatál: jóskeltez
antenna: hullámfogó
antibarbarus: nyelvőr
antialkoholista: szesznemissza, vizivó
anti—: —ellenes, cáf—, —dacló, bánti, ellen—, du N (!), pl. **anti-koloniális:** gyarmatellenes, gyarmatdacló
anticipál: előbbit, előbböz
antik: ódon, avatag, ósdi, ómivü, ószerü; **—várium:** ódonda U; **—várius:** ódondász, ószeres, ókönyves
antikonceptiv: csiragát(ló), csirgátló U
antiklerikális: egyházbánti, egyházdu N, —dacló
antimilitarista: hadellenző U, —dacló
antimon: dárdany U
antipendium: oltárelő.
antiszemita: zsidózó, zsidász, —bánti stb.; **—izmus:** zs. hajsza
antiszociális: közbánti, közdacló, közdu, társiatlan, társellenes
antitalentum: setehetség, tehetséghijas
antitézis: cáf—, gáncstét(el) U, cáférv, viszontét(el)
antropológia: embertan; **—gus:** embertanos
antropomorf, emberszerü
apokrif: álcimü
apokaliptikus: végidőkbeli
apologetika: hitvédelem
aposztata: oltárhagyó
arhipelagus: szigettenger, szigetség
arkaizál: üköz; **arkeológus:** régész, romász, turász (tréf.)
arrogancia: negéd R, fönnhéjázás, önhittség
artista: mütornász
arzén: mireny U
aszfalt: járdany U
asszisztens: tansegéd
asszociáció: eszmefüzés, eszmetársitás
asszonánc: hangzórim
azbeszt: kőlen, kőrost SzF
aszkéta: öngyőző; **—tika:** erénytan
aszperzórium: hintező U
asztrológia: csillagjóslás; **—gus:** csillagjós; **—nómia:** csillagászat, csillagtan; **—nómus:** csillagász
atavizmus: ősrefajzás SzF; **—isztikus:** visszaütő, ősrefajzó
atléta: versenyzős
atmoszféra: légkör
atoll: gyürüsziget
atom: parány U; **—izál:** parányol; **—bomba** (nukleáris b.): hőmagvas bomba (Imaoka Ds. szava), hőbomba
aureóla: dics U, dicskör, dicsfény, fénykör
autarkia: öncél, önellátás
autó:: gépkocsi, hajtós TG, hajta (vö. penge, monda stb.); **—garázs:** gépszin; **—busz:** közkocsi, batár, közhajta U; **—gejzer:** önhevitő
autodidakta: önképzett
autohton: őslakó(s)

automata: önhajtó, öngép; **—büfé:** vaspincér; **—mérleg:** önmérő; **—ikus:** önszerü SzF, gépies stb.
autonóm; önjogu
autópark: kocsitér; **—parkol:** tanyáz
autoszuggesztió: önhitetés, önsugallás
avangárda: élcsapat; **—dista:** élharcos, uttörő
aviatika: légügy, röptan, legészet SzF; **—ikus:** légjáró, legész; **—iátor:** röpnagy

bagatell: csibinke, tüérő N, potom
bakfis: tüttő N, növendő, suttyólány N
baktérium: nyüzsge TG, kórcsira; **—riológia:** kórsejttan
ballada: regély U
ballaszt: süllyeszték, sulyaszték, holtsuly
ballon: léggömb
balneológus: fürdész
bárium: sulyany; barit: sulyag U
bauxit: timla U, timanykő U
begónia: harántfü
benzin: gépszesz SzF, kőszesz
beriberi: tápkór SzF
bessz: árzuham, áresés
bicikli: kerékpár, vasparipa N
bifsztek: vérszelet SzF
bigott: szentes, vakhitü, vakbuzgó
biofizika: életszertan; **—lógia:** élettan; **—kémia:** életvegytan
biográfus: éltész; **—fia:** éltészet, életrajz(irás)
"birth-control": születéskorlátozás (hosszu szó; röviden:) szülvétel
biszkvit: kétszersült, peszmet R
blama: kudarc, pironság R, alulság
blazirt: unékony
blöff: porhintés; **—öl:** maszlagol
bluz: zubbony, ricu N, lélle N, kurtánka
boa: nyakbeli, nyakzó
bógnizik (korcsolyapályán): körönq(él)
bojkott: zárlás; **—ál:** zárlal
bombaszt: (szó)dagály, sallang, szópuffancs
bordür: aszaly N, bandó N, szélzet, szegély, paszomány
bornirt: tukmó N, bárgyu
borovicska: borókaszesz, fenyőszesz
botanika: növénytan, füvészet; **—ikus:** növénytanos, füvész, dudvász (tréf.)
bóvli: avadék, zsibáru, tarattyu N, gagylék U
boxbajnok: öklész, **boxer:** ökölvas, bökönq Gárd.; **boxol:** öklöz
bravur: remeklet
breviárium: z s o l o zsmáskönyv, bervály R
bricsesz: sonkanadrág, térdnadrág, lengyelnadrág, börhe R
brigád: dandár; **—éros:** dandárnok
brikett: széntégla, tojásszén
briliáns: csillany (kő) U; remek; **brilliroz:** tündököl, kápráztat, remekel
brokát: szálvontas, atlacka, tündérselyem

brontozaurus: iszonygyik
bronz: rézón
bulletin: hirlemény
bunker: gurgyó N
"buzzer": zörgencs
büró: hivatal, iroda
bürokrata: irodász, irodabáb SzF

"catch-as-catch-can": szabadbirok
cakni: békafog N, citek N; **caknis:** citkes, csipszélü SzF
cakumpakk: tőstül
celofán: üveghártya
celluloid:: sejtüveg SzF
cellulóze: sejteny U
centenárium: százasünnep SzF, századforduló
centralizmus: központelv, központosdi, székesdi U; **—izál:** székit
centrifugális: központfutó; **—petális:** központcélzó
cenzor: szövegőr, törlész; **—ura:** szövegőrzés SzF
ceremónia - mester: szermester, fénynök U; szermondó
"cereals": müabrak U, gabonca
ceruza: irón, rajzón U
"chain-store": láncüzlet
cián: kékleny U; **—sav:** kéksav; **—oz:** kékez SzF
cibórium: urtartó
cigaretta: szivarka U
cikcakkos: zegzugos, csipszélü
ciklámen: kunvirág
cilicium: sanyaröv R
cimet: fahéj
cinizmus: gunyhit SzF; **—ikus: izgatlan,** gunyoros, gunyhitü SzF
cinkográfia: horganyirás
cinnia: fodorka
cipzár: villámzár, rántózár, ránts U
cirkusz: körszin(ház), szinkör
citadella: fellegvár, fokvár, sasvár
civilizál: polgárit, palléroz; **—áció:** polgárodás U; **—ált: polgárult,** polgárosult
cizellál: vésikél
"clipping": vágvány, ollózat
"clairvoyant": alvalátó, tündelátó U
"closet": akaszda, fülke
copf: varkocs, hajfonat
copyright(ol): szerzősit(és)
cug: huzat, léghuzat, léghuzam
cvikker: csiptető, csiptér U
cvikli: betoldás, ereszték, csekely N, pity N, pálha N
cselló: gordonka, kisbőgő
csuzli: szityu N

daktiloszkópia: ujjászat, ujjnyomtan SzF
dália: bodronka
damaszt: kamuka R
dauerol: fodroz; **—velle:** rakfodor
debatter: vitász, vitaszónok
debütáns: kezdész
decens: illedelmes, illemes, illendő, tapintatos
decentralizál: széjjelez; **—áció:** széttét; **—ált:** szertés
dedukál: folyaszt: **dedukció:** folyasz (vö. válasz, rekesz stb.)
defekt-(us): fogyaték; **tömlősér** (sér = seb N)

defenziva: védállás; **—ziv:** védő, védleges, védelmi
deferál: hajlad neki, enged
deficit: tulhiány SzF, ráfizetés, hiánylat
defláció: pénzapály SzF
degeneráció: elfajlás, elfajzás, korcs(os)ulás
degradáció: lefokozás, címvét, fokvét; **—dál:** alábbit, lefokoz
dekatlon: tiztusa
deklasszifikál: alábbit; **—álás:** becsvét
dekomponál: bomlit
dekonjunktura: pangás, viszonyromlás
dekrétum: végzemény
deleátur: törlendő
delegátus: küldöttes, bizottas
delikatesz: csemege, inyencség
delinkvens: tettes, ludas, bünös
delirium tremens: szeszroham SzF, rezgőrület U
deltoid: deltapár, kótány U
dendrológia: faisme U
demagóg: népbujtó
demilitarizál: hadatlanit; **—ás:** hadvét
demizson: vénjankó, csobolyó N
demobilizál: szétmozgósit, lemozgósit
demokrata: népfi, népuralmi; **—ikus:** népelvü; **—izál:** népelvüsit
demonstráció: tünte U; **—ál:** cégérez, feltüntet, kimutat
denacionalizál: nemzetlenit
denaturáltszesz: iparszesz
dendi: divathős, ficsur, piperkőc, arszlán, uracs
dendrológia: faisme U
"deodorant": szagszer, szagvevő
depilál: leszőröz; **—áció:** szőrvét; **—átor:** szőrész
dermatológia: bőrgyógyászat
desifriroz: rejtolvas
destruál: bomlaszt, zülleszt, döheszt N; **—kció:** lélekvét; **—ktiv:** mételyző, züllesztő
desztillál: párol; **—átum:** párlat, főlet
detektiv: nyomozó, porkász N; rendőrkém
determináció: szánlat; **—inista:** szánlatelvü U, akarattagadó
detonáció: dörrenet, durranás, dörej, robbanás
detronizáció: trónvét, székvét
devalvál: leértékit; **—ódik:** leértékül
deviza: jelváltó, külváltó
dezinfekció: fertővét; **—iciált:** fertővett
dezorganizáció: duveszte N, szerteség; **—ált:** dulonvesztett N
dezsöné: villásreggeli, ebédfia N
diagnózis: kórisme; **—ószta:** kórjós
diagonális, átlós, átellenes, átalló, szegellő U
diagramm: tényábra SzF
diakonus: szerpap
dialóg: párbeszéd, szóváltás
dialektika: vitatan; **—ikus:** vitagyors SzF
diapozitiv: átvetitős
diatermás: hévontó
didaktika: tanitástan
diéta: étrend, kórtáp; **—ázik:** kórétkezik, étrendez; **—ás:** étrendes

diffamál: elhírít, hírheszt; **—áció:** hírvét; **—ált:** hírevett
differènciál: külzelék U; **—álni:** külzit U
diftéria: torokgyik
dignitárius: rangbéli
diktafon: irattyu U; **—ál:** mondol U
diktátor: parancsur; **—ura:** parancsuralom, kényrend
dilemma: ebutca Gárd.; **—ában van:** kétközben van N
dilettáns: kontár, avatlan, önszántas
diluviális: özönkori
"dime-store": garasda
dimenzió: kiterjedés; három-dimenziós: térlő; **—it:** térlel
dinamika: mozgástan, moztan U; **dinamó:** áramgép, erőgép; **dinamit:** repeszték
dinozaurus: rémgyik
dioptria: fénytörésfok
diploma: okirat, oklevél, okmány; **—más:** okleveles; **—matika:** oklevéltan, okmánytan
diplomácia: külügység; **—ata:** külész, külnök U; külkövet
dirndli: nyárika, tirolka
disszimilál: széthasonit; **—ódik:** széthasonul; **—áció:** elhasonulás
diszkosz: (vető)korong, korongvetés
diszkréció: 1. kímély U, méltalom, tapinték; 2. kénykegy; **—krét:** méltalmas, kímélyes U
diszkvalifikál: kiminősit, méltatlanit; **—ált:** méltatlanult
diszpenzáció: mentvény U
diszponált: hangult, ráhajlamos SzF
divergens: széjjelti, széttartó
dizgusztál: csömörit, undorit
dizőz: dalmondó SzF
dogmatika: hitelvtan; **—ikus:** tanszerü, egyelvü; **dogma:** tantétel, hittétel
dokk: mürév U, cönk N
doktor: tudor (jogt., hitt., orvost., bölcsészt.)
doktrinér: tanfi; **—ina:** tanitmány U, tantétel
dokumentál: adatol; **—ntum:** bizonyiték, okirat, adat
dóm: székesegyház
dominikánus: domonkos(rendi), dömés, prédikátorrendi
dominó: 1. álmez, 2. rakkő
doppingol: fölit, müszit(ás) SzF, fölszit(ás)
dotál: dijaz, javaz, javadalmaz
dramaturgia: szinmütan
drasztikus: tulszerü, tulszeres
dressz: mez, fürdőruha, **—mez,** tornaruha
dressziroz: idomit, szoktat
drill: hadszigor SzF
drogéria, "drugstore", gyógyáruda U, gyógybolt SzF; **drogista:** gyógyárus
"drug": szerecs, kábszer, kéjszer; **—"addict"** kábász
drukker: szurkoló, izgász
drusza: ját (székely)
dualisztikus: kettősdi; **— izmus:** kettesség, állampár(osság)
duplum: másodlat
dselatéria: fagylalda
dsem (jam): gyümölcsiz; izme U
dset (jet): lövej, lökgép

dsembori: világtábor
dsiudsicu: cselgáncs
dsömper: kötöttke

éca: villancs, agylat; **éceszgéber:** ötlész
efemér: malétü, kérészéltü
effeminált: elasszonyult, elpuhult
égisz: védpajzs
egzaltált: föllengő, kótya, tullengző SzF
egyiptológus: egyiptász
eht: valódi, tős NR
eklatáns: csattanós, csatányos U, szembeötlő
elasztikus: rugalmas, rugékony, ruganyos
elegáns: kicos, pötyke, dilmos, urés (mind népi szavak)
elektrodinamika: villanymozgástan; **—kémia:** villanyvegytan; **elektrolit:** áramlé; **—lizis:** árambontás; **—mehanika:** áramerőtan; **elektron:** villacs; **—oscentrálé:** villanyerőmü; **elektromotor:** villanyhajtár; **—tehnika:** villanyipar; **—tehnikus:** villanymüves; **—terápia:** villanykezelés (helyes képzés: pl. farkasorditó = amiben a farkasordit: oly hideg, villanykezelés = amikor a villany kezel: oly eljárás)
elektron: villacs
elipszis: kerülék U, csucskör U
elixir: létnedv, élszer, létszer, büvital
emanáció: önteny (Em.)
emancipál: egyenjogusit fölszabadit, önállósit
emblćma: cimkép, jelvény, cimjegy
embrió: ébrény U; **—ológia:** ébrénytan, magzattan; **—lógus:** magzász
emigráció: külnemzet; **—áns;** külmagyar, stb.
emóció: hevély U
emuláció: tanvetély
enciklika: körlevél, pásztorlevél
enciklopédia: tudománytár, tankör
energia: erély, hatság, erőhatás
endotermás: hőnyelő
entuziaszta: buzongó U, rajongó; **—mus:** buzongás U, felhév, lelkesedés
epidémia: körvész, járvány, ragály
epigramm: bökvers, röpvers
epika: regészet
éposz: hősbeszély U, hősrege
erotikus: nemies, érzékies, buja; **—ikum:** érzékiség
eszcájg: étszer, késnemü, evőeszköz
esztéta: csinelvü; **—tizmus:** csinelv(üség); **—tika:** széptan U; **—tikus:** szépész, széptanos
éter: 1. égbolt, ürlég; 2. égeny
etika: erkölcstan
etikett: illemtan
etimológia: tövészet; **—gus:** tövész, szófejtő
etnográfia: néprajz; **—lógia:** néptan, népisme U
etnológus: néptanos
eufémizál: gyöngédit
eugenetika: fajnemesités
Eukarisztia: Karostya; **—ikus:** (oltári) szentségi

evidencia: nyilvánság R; **—dens:** látamos R
exegéta: hitfejtő, fejtész
exilkormány: külkormány
existencializmus: lételvüség
exkluziv(e): csaklag(os), zártkörü
exkommunikál: külejt, kivet: **—ikált:** kivetett
exlex: törvényhijas, törvényhija
exogámia: külnász; **exogám:** külnászu
exorcista: hitesketö
exotermás: hőadó
expedició: utratét; kutatóraj
experimentál: kémlel, kémletez U; **—mentum:** kémle U; **—tális:** kémleti
exponenciális: hatványjeles
expressz: tüsténtes N; **—vonat:** hamarvonat Gárd.
expresszionista: hatássugalló, hatóelvü
extemporálé: hamarmü
extenzive: külleg; **—ziv:** külleges, külterjes
exteriőr: küllem U, külzet, külség
exterritoriális: területkivüli (R: nem volt **—on, —en** a "kivül" előtt: "a nagy világon e kivül", "szám-ki-vet" = "ezen kivül", "számon kivülre vet"; tehát régies az ajánlott szó)
extrovertált: külékeny, belsőtlen

fád: untas, fáratag
fajánsz: csempe, félporcelán
fakultás: tanszak
fakultativ: tetszőleges
fanatikus: hitdühü, rajongó; **—izál:** rajongit; **—izmus:** hitdü
fantaszta: büvölgő, büvlátó, kábolygó; **—tikus:** képtelen, délibábos, badar stb., képzeltes; **fantazmagória:** büveszme, rögeszme, agyrém
fantóm: agyrém, csalkép stb.
farizeus: szentelgő; **—izmus:** kegygőg
fárosz: fénytorony
fasirozott: vagdaltka, husdara, darasült
fasiszta: fajosdi, fajelvü, széljobb
fatális: balságos
fátum: sorlat, balsors; **fatalitás:** viszontság R.; **— izmus:** végzethit
favorizál: szivez, szivel, kegyel
faxni: rigolya, hóbort
faxnizik: kéreti, tüsténteti magát; módizik SzF
fázis: létfok
feminista: nőjogvédő
fenomenológia: tüneltan; **—enalizmus:** tünetelv(üség)
fétisizmus: tárgyimádás
feudális: hübéri; **—izmus:** hübériség
fifika: fortély, furfang, csalafintaság, fogás
filiszter: nyárspolgár, kispolgár, szokodi N
film: pergőkép, pergős; (rajzpergős, cselpergős stb.); **színesfilm:** szinpergős
filozófia: bölcselet; **—fus:** bölcselő; bölcsész; **—féma:** bölcselem
finánc: pénzügyőr
"fire-trap": tüzveszek
firnisz: kence

fix: rögze
fizika: szertan, természettan (ez utóbbi nehézkesebb szó!); **fizikus:** szertanos, szerész
fiziognómus: orcász, arcbuvár
fiziológia: szervtan, szervészet (vö, élettan = biológia); **—ológus:** szervész
flagelláns: önostorzó
flanc: cifrálkodás, pip N, pimpó N, nagyzás; **—os:** pipes, pimpós, pampillás (mind N), fényendi, cifrálkodó
flangál: lófrál, lőgérez, csatangol, napot lop, ődöng, lődörög, nyaslat, lófringál, kóricál stb. (mind N)
flegmatikus: hidegvérü, egykedvü, csigavér, hidegtalpu Gárd.
flekk: folt, ták N
flört: buca N, kacérkodás; **—öl:** bucázik, cicáz, kacsalódik N
fluor: folyany U
fluoreszcencia: önvilágzás SzF
fluoreszkál: vendégszinel
fókusz: góc(pont), gyupont; **—táv:** gyutáv, góctáv
folklór: népészet, népisme; **—ista:** népész, néptudós
fonetika: hangtan; **fonológia:** hangjeltan
fonográf: hangiró; **—gramm;** hangirat, hangrajz SzF
formális: szerleges; **—iter:** szerleg; **—izmus:** alakszerség, külzetesség U
foszforeszkál: villódzik; **foszfor:** villó RU, villat
fotoriport: fényképhir; **fotó:** fényképező-gép, (röviden:) fényző
franciskánus: ferences, cseribarát R
frazeológia: szólamtár
frázis: szólam, szóvirág
frekvencia: rezgésszám
freskó: falkép
fréz: eperszin
friz: képcsik, sorkép
frizsider: jégszekrény, hütő (szekrény), jegesztő
front: védvonal, tüzvonal; **—ális:** összvonali
furia: dunémber, dühönc
fuser: kontár; **—ál:** elpuskáz, kontárkodik
fuszekli: bokás
futball: 1. labdarugás, rugdi; 2. dönge, rugólabda; **—ista:** döngész; **—pálya:** rugda; **—ozik:** döngőzik (népi.)
futurista: jövősdi

galéria: 1. képtár; mücsarnok, képcsarnok; 2. karzat, folyosó
galopp: vágta(tás); **—iroz:** vágtat, vágtázik
galvanizál: befémez SzF
galvanoszkóp: áramjelző
garancia: biztositék, kezesség, jótállás; **—ntál:** jótáll, szavatol
garázs: gépszin, kocsiszin, szinke N
gardedám: hölgyőr, őrhölgy, dámász
garden-parti: kertibál
gardrób: ruhatár, öltözde
gasztronómus: inyenc, gyomrász, szakácsmüvész
gazolin: kőszesz
gazolin, benzin: kőszesz TG

gejzir, szökde U, pokolkut
geller: csuszti N
gemma: véske U
gén: öröksejt SzF
genealógia: nemzedéksor, családfa; **—lógus:** dédész
generális: 1. általános, mindnyájos; 2. tábornok; 3. közfőnök; **generálkommandó:** h a d k o r mányszék U, főparancsnokság
genocidium: népölés
geográfus: földrajztudós, földrajzos, földiró R
gerillaharc: portyaharc, csatározás
gettó: szombatszer R
gicc: fércmü, lom, tatarmü N; **—es:** tatar N
gillotin: nyaktiló
gipsz: fősz U, lisztkő Gárd
gixer: cset N
gladiátor: viador, kardalló R, bajvivó
gladiolus: dákoska
gledicsia: tüskefa, lepényfa
glejhsaltol: szerintez U; **—olás:** egyentét; **—olt:** szerintes
glosszáz: nyelvez, széljegyzetez
gnóm: törpe, többsincs, tupri, lyüki, tukarcs, csipek, mátoha (mind N)
gnósztikus: titoktanos; gnózis: titoktan
goblen: szőnyegkép
gótikus: csucsives
graduálé: karkönyv; lépcsődal
grafológus: irász; **—gia:** irászat
gramofon: dalgép, **hangdoboz; —lemez:** hanglemez
granuliroz: szemcséz
"grape-fruit": citrancs, **turancs** R (Zrinyinél)
gratulál: szerencsél(tet), **köszönt**
grimasz: fintor
grublizik: töpreng, tüspölődik N
gruppiroz: tömböz
grüberli: gödrice (arcon)
gukker: látcső, messzelátó, távcső, kukucs (tréf., Aranytól)
guvernánt: ajnárka, nevelőnő

hagiográfus: szentész; **—fia:** szentészet
halandsa: szóhabarcs, badarság, szódara
hallucináció: vélérzés SzF (véllátás, vélhallás), csalérzés
hangár: röpüszin
hazárdjáték ("gambling"): pénzesdi; **hazardőr:** vakjátszó, vakbizó
heccel: hergel, bujtogat, zaklat, loval, izgat, uszit, ugrat
hedonista: élvhajhász, élvész
hektográf: irásszorzó SzF, sokszorzó
helikopter: röppeny
heraldika: cimertan
hermelin: hölgymenyét; **—prém:** hölgymál
herold: hirnök, hirlő
hexaméter: hősihatos
hexensusz: derékzsába, nyilallás
hiátus: hézag, hangür, rés
hibrid: korcs, fajatlan, felemás
hicckopf: zándor N, csihók N
hidraulika: vizmütan; **hidrográfia:** vizrajz; **—lógia:** viztan
hidraulikus: viznyomó SzF; **hidroplán:** röpcsónak

hidrogén: köneny U; (csak a **köznyelvbe** átment vegytani szavak magyaritása kivánatos; de ebben bátran visszanyulhatunk a mult század **tömör szabatos** vegytani szókincséhez); **hidrát:** vizegy U
hidroplán: röpcsónak
hidroszféra: vizburok
hidrosztatika: viznyugtan
hierarkia: hitrang, rangsor
hieroglif: képirás, képbetü, ponc U
hinterland: mögület, hadmög(e), hátlat
hiperlojális: tulbókos SzF
hipermodern: holnapos, tulmai, dekorszerü SzF
hipnotizőr: delejzős; **—izál:** delejez, alét R; **hipnózis:** delejzet, alomás RN
hipokonder: hiszibeteg, rásztkóros R, renyődi N
hipotézis: föltevés, föltevény
hiszterikus: ideglázas, toporzékos SzF
hokedli: ülcsik N, ülőke, guggony, zsámolyszék
homiléta: igész, hitszónok
homiletika: igészet
homoszexuális: zsodomás, nemedult
horizon: láthatár, szemhatár; **—ontális:** vizszintes, vizirányos, fekirányos
hormon: mirigytej SzF
horoszkóp: csillagfejtés
hortenzia: kertéke
hossz: árugrás, árszökés
hotel: szálloda, szálló, fogadó
humor: nedély U; **—eszk:** mókázat; **—ista:** élcész
hurricane: tátorján N, orkán

ideál: eszmény, fennkép; **—ista:** eszményelvü, eszményhivő; **ideológus:** eszmetanos, tanász; **—lógia:** eszmerend, **—kör, —tan**
identifikál kilétez, milétez, azonosit
ikonoklaszta: képduló
ikonosztáz: képfal
illogikus: ésszerütlen
illusztrál: ábrásit; **—átor:** ábrász
imitál: mimel, utánoz
impozáns, hatásos, bámulatkeltő
improvizál: hevenyész, rögtönöz
impulzus: biztaték, ösztönzés; **—ziv:** hirtelenkedő
incidens: vakeset, akadka
indemnitás: hatalmazvány
indigéna: belhoni, belföldi, honos; **—nátus:** honjog
indirekt: köztes TG; **—e:** oldallag, seuton, közvetve
indukál: hatlal, áramit, (bölcselet): elvit; **—kció:** oktét, elvités, áraminditás, áramitás; **—ktiv:** oktevő; **—ktor;** áramzó
infantilis: gyer(m)ekes, gyerkőcös, tacskós, dedós, pulyás
infekció: ragály, métely, fertőzés; **infíciál:** fertőz, métélyez, ragályoz
inferiórités: alantság, alábbság
influenza: köfü N, zohota N, náthaláz
informál: adatoz SzF; **—áció:** tájzat, közlés

iniciálé: élbetü
injekció: tüszer; **—stü:** szertü; **—éz:** tüszerez SzF
inkvizició: hitbíróság, hitvallatás
inspekciós: ügyeletes; **—ktor:** ügyelő
institutum: intézet, létesitvény, tanintézet
inszcenál: szinpadit
intarzia: (fa)rakat, rakatkép; **—ziás:** rakatos
integrál: teljit U; **—ció:** egészlés,
intellektualizmus: értelmiesség, értelemelv (üség)
intelligens: eszes, eszélyes, értelmes, fogalmas N
intenziv: belterjes, belleges; **—e:** belleg; **—zitás:** hatásfok
interdiktum: egyháztiltás
interferencia: fénytorlat, hullámszövény
interjuvol: szóravesz, szólaszt; **—ju:** szóravét
internátus: bennlakás, nevelde U, diákotthon; **internál:** beljebbez, beljebbit, fogságra vet
interpoláció: betoldvány
interpunkció: jeltét, közjel
intranzigens: hajthatatlan, tántoritlan
intuició: átihlés, ihlet, ihlés
irracionális: ésszerütlen (számtani:) mérvetlen, végszerütlen
irredenta: szabaditós
isiász: farzsába, ülőzsába
ivoár: ivorszin(ü), elefántcsontszinü
izraelita: mózeshitü

jácint: gica(virág) N
jampec: ficsur, nyeglenc SzF, himpellér
jodoform: seboldat, ibladék U; jód: iblany U
joghurt: szerdék N
joviális: kedélyes, vigelmü U
jubilál: aranyévez, évez; **jubiláns:** aranyévü; **—áris:** körévi, emlékévi
juszticmord: székbün(tett)

kábel: hirhuzal
kabinet: kormánykar
kaccenjammer: borcsömör, másnaposság, korhelyláz; **—os:** mátós, zsólás, borókás, másnapos, tegnapos (mind N)
kaktusz: sünvirág, csudatövis N, pozsgár U
kaliber: öb U, ürszám; **—ez:** ürez
kálium: hamany U (vö. hidrogén)
kalligráfus: disziró
kalória: hevegy U, hőny U
kampány: hadjárat, hadév(ad)
kánon(mise-): öröktét
kantin: belkocsma SzF
kaosz: zür; **—otikus:** kusza, zila, zürös, téstova
kapitalista: tőkés; **—izmus:** tőkésrend, tőkeuralom
kapituláció: hadalku
kapucinus: csuklyásrendi, kápásbarát RU
karakterisztikum: ismérv; **—ikus:** jellegzetes, jelleges, jellemző; **—ológia:** jellegtan, jellemtan; **—lógus:** jellemtanos

karamel: pörkéd, pörkölc SzF
karbid: gázkő
karbonát: szénlet
karbonizál: szenit
karbunkulus: kölykeskelés, kelés, pokolvar, kelevény
kardinális: biboros, bibornok
kardiogram: szivrajz
karfiol: kelvirág
kariátid(a): gyámszobor
karikatura: tulrajz
karitativ: jótékonysági, jóléti, népjóléti, jólétügyi
karosszéria: kocsikas, felváz, kocsiszekrény
karrier: pályasiker; **—ista:** sikerhajhász
kartell: árszövény, tömbület
kartográfus: térképész
karton: kéregpapir
kartoték: ténylap; kártyatár
katalogizál: jegyzékel, sorjegyez; **—lógus:** sorjegyzék
katarakta: zuhatag, (viz)bukadék R, rogy N
katarrus: hurut, lob
katedra: tanszék
kategória: létnem; **—izál:** csoportoz
katekézis: hitelemzés; **—ketika:** hitelemtan; **—kéta:** hitelemző; **—kizmus:** káté, kérdőke TG
katekumen: hittanuló, hitujonc, avaték, térendék
katód: alsark
katolikus: rómás R
kaucsuk: rugancs
kauzális: okszerü, okozati; **—litás:** miattság, okság
kekk: hetyke, csapzi N, délces R, szemtelen
keksz ("cracker"): sütke
kémia: vegytan; **—ikus:** vegyész; **kemikáliák:** vegyszerek
keramit: vasagyag; **—ámia:** agyagmüvészet, csanákság R; **—ikus:** agyagmüves, csanák R
kibic: kukkancs
kioszk: kertike, kertilak
kiropraktor ("chiropractor"): csontász
kirurgus: sebész, felcser
klasszika-filológia: deáktan; **—lógus:** ónyelvész
klaun: bohóc, pojáca, ugrimatyi, paprikajancsi, ugrász
klauzula: zártétel, záradék
kleptománia: lopókór
klikk: érdekkar
klima: égalj, éghajlat
klinika: tankórhaz, kóroda U
klisé: képduc; **—iroz:** ducoz
klopfol: kalapál, porol, palol, pall N
klór: halvany U; **klorid:** halvag **—ózis:** sápkór
klórkáli: zöldhamany U (vö. hidrogén)
klub: pártkör, gyülde RU, társkör; **—elnök:** körfő
kobalt: kékeny U
kodifikál: törvényez; **—átor:** törvényző
koffer: bőrönd, utitáska
kóh: bucka, fölfujt, tálbafött
kokain: kókany U
kokárda: szalagrózsa, körszalag
koksz: pirszén
koktél: gyöngyital; kevercs N
kolhoz: termelde, termelőcsoport, técsé

kolibri: delice U
kollekció: gyüjtelék, szedelék; **—ktiv:** együttes, közösségi
komika: vidámka SzF
kommunizmus: közösdiség; **—ista:** közösdi
kompassziv: részvékeny, részvevő
kompendium: rövidlet
koncentrál: töményit, összit, tömbit; **—ációstábor:** kényszertábor SzF; **—ált:** tömény, összült, tömbült
konferanszié: szinkisérő, müsorközlő
konfirmál: 1. bérmál; 2. hitbeavat; **—áció:** bérmálás, hitavatás
konfráter: külbarát
kongregáció: 1. szerzettársulat = szerzület; 2. hitegylet
kongresszus: nagygyülés, főszer
konkáv: homoru, hornyas, vápos R
konkludál: tehátoz
konkordancia: szóleltár
konkrétizál: foghatósit, tárgyit; **konkrét:** összerü U, fogható
konspirál: zugolyoz, összeesküszik; **—áns:** zugesküs
konstantán: állandék (fém)
konsternáció: elképedés, meghökkenés, zördülés Pázm.
konstruál: összéz, szerketél N, aklál N; **—uktőr:** müszerkesztő SzF
kontaktus: érület, érülközés
kontingens: jutórész, jutam U
kontrér: ellenső
konvertita: áttértes, hitujonc, téredék R
konvex: domboru
konzerv: főttes, rakvány; **—ál:** tartósit; **—gyár:** befőzde
konzervativ: h a g y o mányőrző, maradi(as), állandi; (tréf.:) ráklétü
koordinál: egyenlősit
kopiroz: párjál R
koralI: burány U
korrektor: javitós; **—tura:** javiték
korrepetál: magánoktat; **—titor:** leckész
kozmetikus: szépitész, piperész; **—ika:** szépülde, szépitészet
kozmikus: fennüri, világüri, világtéri
kozmopolita: világpolgár
krakéler: dufi, ragács N, bojtor N, fenegyerek, hepciás
kriminalista: büntetőjogász, fenyitész
kristály; jegec; **—osodik:** jegecesedik, jegül, jeged
kritika: itészet (mint összesség), birálat (egy mü); **—kus:** (mü) itész U
krizis: korcsucs
króm: fösteny U; **—oxid:** föstéleg U
krónikus: idült, makacs, megrögzött
kronológus: évész
krumpli: burgonya, kolompér, pityóka (szék.)
kulminál: tetőz, fejell, csucsosodik
kulissza: szinfal
kultura: müvelődés, müveltség, fejlem; **kultusz:** dicstartás; **kultusz-miniszter:** tanügyér; tanügyfő
kurbli: forgancs
kurir: futár, hirvivő
kurziv: dőltes

kvalifikáció: képesitvény, minősités
kvarc: kovacs U; —**lámpa:** kovalámpa SzF; —**ol:** kováz
kvartett: négyesdi
kvietista: veszteglős U

labiális: ajakhangu; —**alizál:** ajkasit, ajkit
labirint: utvesztő, csalkert, téveglő U
laboráns: szaksegéd
laboratórium: vegymühely, —konyha, szermühely, —konyha; dolgozda U, tanmühely
laguna: morotva R, gáttó
laikus: avatlan, járatlan; sejtér R
lakk: fénymáz, olu U
landscaping: tájtét; —**müvész:** tájmüvész, tájidomár
lapidárium: kőtár
legitimista: jogszerüs
lexikon: ismetár U
libéria: bérruha
liberális: szabadelvü
librettó: szövegkönyv
lirikus: lantos, dalzó; **lira:** dalzat
litografál: kőnyomatol; —**áfia:** kőnyomat
logaritmus: szorszám
logika: észtan; —**ikus:** észtani, ésszerü (igy! legujabb helyesirása)
lojális: hivelmü U, hivénti
lokalizál: helyit, hollétez, elszigetel, helyszinel
lokálpatrióta: tájonc, kobakhonfi TG
lumpol: dorbézol, mulat, cigányoz, murizik, dáridóz, torpant N
luteránus: ágostás
luxus: fényüzés, fényelgés
maffia: bünszövény
mágia: ördöngés, varázslat, bübáj
mágnes: delej
majorizál: letöbbez, leszavaz
manikürös: körmész SzF
manométer: feszmérő
"mantle-piece": tüzpad N, tüzpárkány
masszőr: gyurász, kenész
materialista: anyagelvü, anyagias
mauzóleum: sirlak, törbe R
maximál: fennez, legfelsőz
meccs: mérkőzés, mérkő U, vesd N
megafon: hangszóró
megalománia: nagyzókór; felkór(os)
mehanika: géptan; —**ikus:** gépész, müszerész, gépmüves, szerkész
memorandum: beadvány, jegyzékirat, folyamodvány
memorizál: (be)emléz
menedser: mükezelő SzF, gondtartó, bánász
mercedárius: váltósrendi
metafizika: érzéktul; —**ikus:** érzéktuli
metafora: hasonlat, képlet; —**rikus:** képletes
meteor: lebkő U; —**it:** lebvas U
meteorológia: légtan, légkörtan; —**iai-intézet:** légvizsgálda; —**lógus:** légkörész SzF
metodista: szabályhitü
metropolis: gócváros
mezaliánsz: alnász
migrén: fejgörcs, fejzsába
mikróba: kórparány SzF
mikrofon: fülszer SzF

mikrométer: parányмérő
mikrokozmosz: parányvilág SzF
mikroszkóp: górcső U; **—ikus:** górcsövi
militarista: katonász; **—izál:** katonásit, hadaszt; **—izmus:** katonaiság: hadiasság
mindervertig: csökkentrendü; **—keit-komplexum:** alantérzet, —érződés
mineralógus: kövész
minimál: legalsóz
miniszter: ügyér U (belü., külü., pénzü., tanü., iparü., stb.), ügyfő; **—ium:** kormányszék, ügyérség
ministráns: oltárfi
minorita: kisrendi
minusz: fogyaték, kisebblet
misszionárius: hithirdető, (hit)-küldér U
misztérium: hitjáték, rejtemény, titok; **miszticizmus:** titoktan; **—ikus:** rejtelmes, sejtélyes
mitosz: hitrege; **mitológus:** regész
mixer: vegynök
mnemotehnika: emlézéstan
mob: aljnép csőcselék, söpredék, gyüvejde
modell: képálló; **—ál:** mintáz
moderál: türtet R; **—ja magát:** türtőzik, megtartózik R
modern: divós, ujdon, ujdonti
mohamedán: böszörmény R, törökhitü R, mahomethitü
molekula: tömecs U
molett: kövérkés, teltes SzF, dundi, duruska, daga N
monachus: zárdás; **monasztikus:** egyzárdáju, egyedrendi
monista: egységhivő, egyedelvü
monográfia: egyedmü
monoteista: egyistenhivő
monumentum: emlékmü, diszemlék
motel: utaslak, utasda
moralista: vétkész, erkölcstanár
mosusz: pézsma
motor: hajtár, hajtógép; **—bicikli:** gépkerék(pár); **—csónak:** gépcsónak; **—izál:** gépit, gépesit
mottó: jelige, jelmondat
mozaik: rakalék, rakmü U
muff: karmantyu R, karló
mumpsz: fültőlob
munició: lőszer, lőkészlet
mutáció: változvány
muzeum: mütár
muzsa: dalszüz

nacionalizmus: nemzetelv(üség), nemzetiesség; **—ista:** nemzetelvü
naiv: báva, gyermeteg, bugyuta N, gyermekies, ártatlan; **naiva:** szendész
nárcisz: bódincs, havadi N
narkotikum: kábszer, bódony U; **—izál:** bódit, bódonyit U; **—ózis:** szerbódulat SzF
nátrium: szikeny; **nátronlug:** sziklug
naturalizál: honosit; **—ista:** önmüvész
nazalizál: orrasit; nazális: orrhang(u)
negativ: 1. nemleges, tagadó; 2. képfonák, ellenkép
neonfény: csőfény SzF
nepotizmus: öccsösdi, rokonosdi; **—ista:** öccsös

neutrális: semleges, közömbös; **—lizál:** közömbösit, semlegesit
"nickname": röpnév, felnév, pótnév
nikkel: álany U
nikotin: dohándék U
nimand: semmiházi, sehonnai, senkiember, léhütő, kócipor, guduc N, kótyonfitty N
nitrogén: légeny U; **—oxid:** légélecs (= kéjgáz); **nitrát:** léglet; **nitro-glicerin:** légolaj, repeszolaj
nivellál: lejtez, szintez
novella: beszély U; póttörvény
nörsz: ajnár, ovónő, dajka, ovodász stb.
nukleáris: hőmagvas (Imaoka Ds. szava)
nullpont: sempont

objektiv: tárgyias, tárgyilagos; **—e:** tárgyilag
obligó: kötelezettség, kötelem, kötély U
okkultista: titokbuvár; **—izmus:** titokbuvárlás
oktáv: nyolcad(rét); **—a:** nyolcad(nap), esztennap R
oligarha: kiskirály, országnagy, főnemes, főur
ómen: jósjel, baljel
ondolál: fodrol, bodorit, bodroz TG, hullámosit
onkli: nagybátya, bácsi, batya N (apai: bátyó, anyai: bátyka)
opera: 1. dalszinház; 2. dalmü, daljáték; **operett:** nótamü
operáció: mütét; hadmüvelet; **—ativ:** sebészi, müvi; **—atőr:** sebész, mütöorvos; **—ál:** müvez, mütesz, mütétez
opportunista: mahasznu, idénylovag, idéncsi U
optika: fénytan; **—ikus:** látszerész
optimista: derülátó
orákulum: jósda, jóshely
oratoriánus: imarendi
oratórium: 1. hitzene; 2. imaház, kápolna
ordináció: kéztét, kézföltétel R
orientalista: keletbuvár; **orientálódik:** tájészik, tájékozódik
originális: eredeti, tősdi
ornátus: diszöltöny
ortodox: igazhitü, óhitü; ózsidó
ortopéd: testegyenész
osztiárius: ajtónálló, ajtár U
osztriga: szörbencs U
ováció: tetszészaj
oxigén: éleny U; **oxid:** éleg; **oxidál:** élenyit, élegit; **oxidálódik:** élenyül

pacifista: békésdi, békebarát
pakk: poggyász, csomag, batyu, motyó, cula
pakli: csomag, doboz, tufak N
palatális: jés, jésült; **—lizál:** jésit (n-t ny-nyé változtat)
paleográfia: óirástan, óirattan
paleontológia: őslénytan; **—ógus:** őslénytudós
pamflet: röplap, röpiv, röpirat
pántli: szalag, csécs N, galand N
panzió: 1. vendégház; 2. nyugdij
papagáj (ez is jó): kajdacs
parabola: 1. hajtalék U; 2. példamese

paradox: fonákszerü, tótágas, ál- ellentét
paraffin: földháj
paralizis: bénakór; **—litikus:** bénult, szélütött
parallelizmus: eszmepárosság
parallelogramma: egyenköz
parazita: élősdi, ingyenélő, tányérnyaló
parcella: házhely, telek, részföld, vigály N
parfüm: illatszer
parkett: rakotta
parkol: tanyáz
parlament: országgyülés, országház; **—áris:** népképviseleti; **—menter:** hadkövet
paródia: gunymás, fonákmü; **—dizál:** gunymásol
partedli: állkendő, előke, éhfolt N, álladzó N
partner: játfél (szék. szóból)
parvenü: végreur, kapaszka
passió: kinszenvedés, kinság
pasziroz: átsajtol, áttör
passziv: türős, türékeny; **—itás:** türőség
patentkapocs: buboskapocs
patetikus: fellengős, hevélyes, szenvedélyes, hévjárta; **pátosz:** hév, hevély, szenvedelem, hevület
patronázs: védegylet; **—ónus:** kegyur, védur, védnök; védszent
pedagógia: neveléstan; **—ógus:** nevelő, nevelész
pedál: taposó, lábitó
pedáns: rendcsősz, bajmóc U, szokota N
peh: galiba, kátyu, Gárd., balka U; **pehes:** péntekes, ballábas, balcsi, baluljárt SzF
peónia: bazsarózsa, pünkösdi rózsa
pepita: sáhos R, kockás
percent: százalék
p e r f e kt: tökéletes, tökélyes; **—ktuál:** végrehajt, általoz; **—kció:** tökély, tökéletesség
periszkóp: felcső, körcső
perron: lógda (tréf.)
perspektiva: távlat, távarány
pestis: csoma R, gugahalál, dögvész, döghalál, kórvész
pesszimista: borulátó, balhitü, sötétlátó, balsejtő
petróleum: kőolaj, földolaj
piarista: kegyesrendi
pietás: kegyelet
pietista: kegyelvü
pikáns: gerjes, ingeres SzF
piknik: batyubál, füsdi
pikszis: szelence, millye R
pilóta: röpész SzF
pirománia: gyujtókór; **pirotehnika:** tüzmüvészet
plafon: födény, mennyezet, héjazat R
plágium: müorzás, ollózás; **—gizátor:** eszmetolvaj SzF, müorzó, orviró
plakát: falragasz, faliv SzF; **—iroz:** falivez SzF
plakett: veret
planéta: bolygó
plasztikus: képlő U
platina: éreny
platni: tüzlap
plazma: képzeny U
pléd: nagykendő, babó N

pletyka: zuvat N, temonda N,
"plug" (= villanykapcsoló, ez igen sokértelmü szó): 1. dugla, 2. dugágy, likpár; **"plug-in"** (kapcsolót bedug): dugol
plutokrata: pénzur
pneu(matik): légbél SzF
pointer: fütető(eb)
poláris: sarki; **—izál:** sarkit, göncit U; **—izált:** göncös, sarkitott
polémia: szóharc, tollharc, tanvita, cáfvita; **—ikus:** vitász
poligámia: többnejüség
polip: 1. habarc, fejláb; 2. hussarj, nádtü N
politika: államvitel, ügyvitel; **—tizál:** népkedik, népez; **—tikus:** államfi
polituroz: csilláz, gyantároz R
pozitiv: igenleges, tényleges, valóságos, ténybeli; **—izmus:** adatelvüség
pózol, feszeng, illeng, páváz Gárd.
pragmatikus: oknyomozó
precedens: jogjóslat, jogelőzmény
preciz: szabatos; **—iroz:** szabatosit
predesztináció: jósrendelés; **—nál:** jósulrendel
prédikáció: szentbeszéd, hitszónoklat, hitszó; **—ikál:** igél, hitszónokol; **—ikátor:** igész, hitszónok
preferencia: előnyzés
prém: szőrme; (vadprém:) gerezna; (hasi:) mál
preparandia: képezde, tanitóképző
presbiter: 1. áldozár, áldozópap, miséspap; 2. hittanácsnok, egyháztanács(tag)
preskripció: elévülés, elidülés
preszumpció: vélelem; **—mptiv:** sejtőleg(es), váományos
primitiv: kezdetleges, kezdeties, fejletlen
primőr: ujiték U
privilegium: előjog, kiváltság
probléma: föladvány, fejtendő
professzionista: hivatásos, céhbeli, céhes
profil: arcél, élrajz
profilaktikus: okvétes, óvati, okvevő, elháritó
program: müsor, napirend, müterv, munkaterv, mürend
progresszió: haladás, haladvány, aránysor; **—ssziv:** fokozatos
prohibició: tiltalék, szesztilalom
proletár: tengődi, nincstelen
propaganda: terjesz; **—dista:** terjesztős
propeller: 1. légcsavar, hajtócsavar; 2. csavargőzös
prospektus: tájékozó, tájzó, tájékozvány
protein: fehérje
protestantizmus: hitujitás
protoplazma: létsejt
prüd: ajangó (szék.); **—éria:** ajangás
pszihiáter: elmegyógyász, elmeorvos; **—iátria:** kórlélektan; **—oanalizis:** lélekelemzés; **—ológia:** lélektan; **—ológus:** lélekbuvár: **pszihózis:** elmebaj, lelkikór
pukedli: (térd)bók
pulpitus: szószék
pumpa: szivattyu, fuvattyu, fujtató
purista: nyelvtisztitó, szinnyelvü

rabulisztika: okszövény, jogcsavarás
racionális: ésszerü, célszerü, észleges; **—alizál:** célszerüsit, célszerit, ésszer(üs)it; **—alizmus:** észhit, agyasdi; **—ista:** észhitü, agyias
rádió: zöngér; **rádium:** sugany
rádioaktiv: sugárlatos; **—aktivitás:** sugárlat
radiroz: törlőz
rafinált: agyafurt, rókahaju, kitanult, "dörzsölt"
rakéta: röppentyü, mühold (stb.)
razzia: bünfésü SzF
reakciós: ellenző, visszázó, hátrász
reális: tényies, tényszerü, létes; **realisztikus:** létszerü; **—izmus:** valótan, valósság
recept: 1. rendelvény, vény; 2. ételeirás, ételvény
recidiva: kórismétlés, kórzuham
reciprocitás: csereség, viszonosság; **—prok:** forditék, fordítékos, visszált
református: kálvinos, helvéthitü; **—átor:** ujitnok; hitujitó
reformer: ujasztó
refrén: térőke
regiszter: sorkönyv, iktaték
regruta: ujfi, ujonc; **—tálódik:** ujoncul
reinkarnáció: ujralét
reklám: hirverés, hirzet; **—oz:** hiresz; **—fény:** hirzőfény; **reklamál:** óvásol; **—áció:** óváslat
rékli: zubbony, hacuka, kacabaj, durkó N
rekord: csucs, javaszám; **—er:** legjobbas
rekvirál: harácsol; **—álás:** kényszerzés SzF, harácslat
relativ: viszony(lag)os
relativitás: viszonyságtan SzF
reorganizál: átszervez
repertoár: müsortár
reprezentál: jelenez, disztvisel; **—táns:** diszviselő, rangviselő, jelenző
restauráció: helyretét, megujitás; **—rátor:** régészmester, emlékorvos, müujitó
reszkiroz: kockáz(tat), szerencsési; **—kirt:** kockázatos, kockálló
retina: recehártya, képhártya
retirál, rákol, fartat, cafol R (hadi szó)
reuma: csuz
reverzális: óvlevél
revolver: forgópisztoly, forgany U
revü: szinlátvány, divatszemle
rigli: kallantyu, retesz, tolózár
ring: porond, szoritó, birkózda
riport: hirmü, tudósitvány; **—er:** hirszerző, hirész
ritmika: verstan; **—tmus:** dallejtés, lejtem U; **—mikus:** ütemes lejtemes U
ritus: szernyelv, szertét, hitszer; **latin-ritusu:** deákszeri R; **rituálé:** szerkönyv
rizikó: kockázat, sortét
roletta: görfüggöny, görgöny Jók.; **roló:** redőny
rombusz: dülény U
rotációs gép: körforgó gép
ruzs: szájpir SzF

Sámánizmus: táltoshit
sarlatán: szélhámos, szemfényvesztő, csalár U, vajákos
sercli: kenyérvég, gyürke N, duc N, pille N
"service station": gépkut, gépitató, töltőde
si: sinkó N, sikolya N; **sizik** ("siel"): sikolyáz N, sinkóz N; **siző:** havász
sibol: zugol SzF
skizma: hitszakadás; **—matikus:** szakadár
skolasztikus: iskolász
skorbut: süly RN
skrofula: görvély
skrupulizál: aggályoskodik, aggadoz; **—ulus:** aggály, kétség; **—ulózus:** aggályos, rágódi
slág: locsoló, tömlő, tulbó R
sláger ("hit"): röpdal
slájm: nyák, turha NR, enyek N
slampos: lompos, rangasz, lafanc, sallantyus, tongyó, colonk (mind N)
smarni: morzsóka, zuzorka N
smirgli: csisza
snapsz: pálinka, dühötke R
snelzider: forralka, gyorsfőző
sodó: bormártás, sufa R
sofőr: hajtós, gépkocsis
"socket" (villanyfoglalat): foglancs
sógor: süv R; rér R (nővér férje); **sógornő:** ángy (testvér neje), ángyó: (nagybátya neje)
sokk: rángás
sort: kurti SzF
sotter: murva
soviniszta: tulhazafi SzF, honimádó
spaléta: ablaktábla, rézslet
spaniel: fürjész(eb); "cockerel spaniel": fülők(eb), füleb
spárga növény: csirág U, nyulárnyék N
specialista: szakorvos, szakértő (tüdész, fogász, gégész, fülész, belgyógyász, bőrész, szemész); **specifikus:** fajlagos
spejz: éléstár
spekuláció: számitás, elmélés, tervezés; **—ativ:** elmélgő, szemlélődő, elméleti
sperma: létmag SzF
spicc(eb): csucskár U; **spicces:** bósás N, kapatos, borkedvü
spirál: sergős, rugó, csigavonal
spiritiszta: szellemkedő
spórol: takarit, zsugorit, zsugorgat
sport: edze (mint penge, szüle, v.i. edző-játék); **—ol:** edzél; **sportsman:** edzész
srác: gyerkőc, sócé, suttyó N
srafiroz: csikoz, vonalkáz, csikdol, ajcsál N
srég: ferdén, haránt, rézsut, kajács N; **—vizavi:** csapinósan N, átlósan, váltóslag N, szuantag N
stabil: államlós, állékony, szilárd; **—izál:** állandósit, rögzit
staféta: váltósdi
stand: árulda
stanicli: szütyő N
start: rajta; **—ol:** rajtol
statárium: hamartörvény Gárd.
statisztika: tényszám SzF, (szám)adattan; **—tikus:** számelemző, adattanos
stencil: lehuzós

steril: magvett; **—izál:** csirátlanit; **—izáció:** magvét, csiravét
stigma: sebajándék, sebhely, sebjel
stiliszta: müiró; **—izál:** irályoz, idomgat; **stilus:** irály; **stil:** izlés, (mü)modor
stóla: 1. ostólya R, lebeny U; 2. palástdij
strand: mart N; **—ol:** martol; **—oló:** sütkér
strapa: gürc, nyügség; **—ál:** hurbol, guzsol, kuszpitol, nyü, koszlat, nyuzbol, saslat (mind N); **—álódik:** gürcöl, keresztkedik, saslódik, nyüglődik, guzslik, körömködik, nyábálódik, virgódik stb. (mind N)
stratéga: hadász, hadvezér; **—gia:** hadászat, hadtan
stréber: buzgondi TG, szörszöny N, ragadáncs Gárd., akarnok, buzgós, akardi; **—kedik:** tüsténkedik N, könyököl, törtet
stróman: falazó, céka N, kutyaütő Gárd.
sublót: fiókszék, görnély R
suszter: cipész, varga R
svartli: pucor, tüttüs, disznósajt (mind N)
svindler: szélhámos, csaló, szédelgő, alakos R
"switch": kattantyu (Kosztolányi), kattancs

szabotál: labodáz
szadista: kéjgyötrő
szaft: lé, szotyva N, locs; **—os:** szotyós, szotyvás, lecses, locsos
szaharin: vegyéd U
szaletli: hüsölde
szaléziánus: szalézos, szalézi
szanatórium: gyógyintézet, ápolda, jobbulda
szankciónál: erejit
szarkazmus: epeguny SzF, szófulánk, szurda U
szatira: gunyor U
szedativ: nyugszer
szekularizál: államosit, elközösit
szekundáns: bajsegéd
szelektiv: váltékony, jóválasztó SzF; **—ktál:** rostál
szelfmédmen: magaember
szeminárium: (pap)nevelde U
szendvics: rakottka
szenilitás: elaggottság
szentimentális: érzelgős, olvatag, siránk(ozó), siróka N
szenzáció: csucshir, bámiték
szeparatizmus: különködés
szerpentin-ut: siringő N, kigyóut
szérum: oltany
szexepil: vonzerő, (női)csáb, varázs
szifon: föccsentő TG, szivornya U
szilicium: kovany; **szilikát:** kova
szillogizmus: okkötés, folyasz, oktét
szimbólum: jelkép, jelv R; **—olikus:** jelképes, jelvi, jelvies; **—olika:** jelképtan; hitvallástan
szimetria: tükrösség, részarány, mérarány; **—ikus:** tükrös, tükörfeles, részarányos
szimfónikus: sokszólamu
szimpátia: rokonszenv, vonzalom, együttérzés; **—ikus:** von-

zalmas, szivénti N, szerettireváló N, rokonszenves
szimulál: szinlel, negélyez U; **—álás:** negély
szink ("sink"): sülyde
szinkretizmus: eszmevegyités
szinkrónizál: egyidejit
szinonima: hasonszó U
szkeccs: vázmü
szkepszis: kétely
sznob: nyegle, fejtarti SzF, nagyképü, urhatnám
szociális: társias; **—ista:** társelvü, társász; **—lizál:** elközösit; **—izmus:** társelvüség; **szociálpolitika:** társadalomvitel; **szociológia:** társadalomtan
szófa: hencser, divány, pamlag
szofista: álbölcs; **—izma:** szócsal U, áltétel, álérv
szonda: kutasz, kémcső SzF, mélymérő
szósz: lé, mártás, zsázsa R; **—ol:** szalmáz, fecseg
sztár: hirmüvész SzF, szincsillag
sztereo: térhang(u); **—eoszkóp:** térlátó
sztrájk: szünte, munkaszünte, bérharc; **—ol:** béreng, szüntéz
sztratoszféra: fönnlég
szubjektiv: egyéni, alanyi(as), személyes; **—izmus:** alanyel(vüség); **—itás:** alanyiság
szubkután: bőralji
szubordináció: függőség, függelem; **—nál:** függit, alávet
szubvenció: támpénz; **—ionál:** segélyez, támpénzel
szuggerál: sugalmaz; **—gesztió:** készték R, sugallat; **—sztiv:** behitető SzF, igéző
szulfid: kéneg
szuterrén ("basement"): mélyszint, alagsor, alszint
szvetter: kötecs

tabernákulum: szentségház, urhajlék
tabu: tiltvány, nebáncska
taktika: harcászat, harctan; **—ikus:** harcász
taktus: ütem, dalláb
tampon: dugasz, kérő(ke) R
tank: 1. harckocsi; 2. tartány, tartály; **—ol:** tartályol SzF
tanti: nagynéne (apai: néné; anyai: nénke)
tapper: itacs
"tape-recorder": hangtevő; **tape:** hangtét, hangpánt
tehnika: mütan; **—ai:** müszaki; **—ikus:** müszakos SzF; **—ológia;** iparmütan
telefon: távbeszélő; tovaszó SzF, szólóka; **—ál:** tovaszól SzF
telepátia: távérzés SzF; **—ikus:** érzész
televizió: távlátó; **—ózik:** távlátózik; **televizál (to televise):** távit, távad
tempiroz: időzit
teológia: hittudomány, hittan; **—gus:** 1. hittudós; 2. hittanuló, hitész
teoszófia: kegybölcselet; **—us:** kegybölcs
termofor: hőtárló; **termosztát:** hőszabályzó, hőszer; **—kémia:** hővegytan; **—szkóp:** hőjelző; **termosz:** hőpalack; **termálfürdő:** héviz(fürdő)

terrier: turász; **fox-terrier:** rókász(eb) U
terror: rémuralom, rémrend(szer); **—bíróság:** rémszék; **— i z á l:** rémszerit SzF; **—ista:** rémlegény SzF
textil: szövöttes SzF, szövér; **—es:** szövész, kelmész
tezaurus: szótárlat, nyelvtár
tifusz: hagymáz R
tipikus: jelleges, ősöndi TG; **típus:** fajkép, jelleg
tonzura: pilis, hajkorona, hajkör
tószt: duska N, áldomás, rákösöntő TG; **—ol:** tusoz N, duskáz N
totális: egyetemes, éppenes N; **—itárius:** teljuralmi
tradició: 1. hagyomány; 2. szenthagyomány
"traffic-light": átlóslámpa
trafik: dohányszék, dohánybolt, **—tőzsde**
tragédia: szomormü U, gyászmü U; **—gikum:** végzetség U; **—gikomédia:** szomorvigmü
traktor: vonogó N
transzformátor: feszváltó, váltány
transzplantáció: sebáttét
trapéz: ferdény U
trén: szekerészet, szervonat
trikó: kötecs, szittyó N
trolibusz: sintelen
trónörökös: székfi
"trouble-shooter": bogász
tröszt: árkar
tuberkulózis: gümőkór, sorvadály U
tubus: csövej, csőtok
turbina: forgony, örvénygép
turista: tájász, tájjáró, hegyész
tuss: találat; zuhany; éjtinta SzF; **eltussol:** agyonhallgat, elsemmiz Gárd., elszinel N, palástol

ultimátum: végüzenet SzF, végföltét, végjegyzék
"underdog": üttős, csihés N
unifikál, egységesit, egyesit, egyit
uránium: sárgany U
urbanizmus: városiság
utilitarizmus: hasonelv(üség)
utópia: légvár, léghon, álomvilág
überciher: felöltő, felöltöny Jók., vedrád N
übermencs: fönnember

vademékum: velemjáró, zsebkönyv
vádli: inacs, lábikra
vagon: pályakocsi, vaskocsi
vatta: (gyógy)gyapot, puhánc SzF, fakóc SzF
vazallus: hübéres
vazelin: kővaj
vegetáriánizmus: füvöngés; **—ius:** füvöngő
vejdling: mosótál, melence N
velleitás: akarcs, akaródzás TG
venerábilis: tiszteltes
ventilátor: szélkelep, szélcsavar
verniszázs: tárlatnyitó
vétó: akajték; **—jog:** tiltójog
viadukt: völgyhid
vicc: élc, pakocsa N, kolont N; **—el:** élcel, dőrész N, kolontoz N
vikárius: helynök, helyettes
vikend: hétvég
virtuóz: (mü)remeklő

vis major: kényeset
vitamin: éltő(szer)
vitrin: tárló, üvegtár SzF
vizitációs (rend): sarlósrendi
vokalizál: hangzósit, szólósit
voluntarista: akaratias
vulkanikus: földtüzi; **—izmus:** földtüz; **—izál:** vulkánoz
vursli: sipolda U, jancsiliget

zacc: ruskó N, üledék, zákány N, szöprönte N
zakó: zeke
zicflejse van (Sitzfleisch): ültös (ember)
ziherhejctü (Sicherheits-tü): csukótü, dajkatü N
zodiákus: állatöv
zokni: bokás, csánkó N
zoológia: állattan; **zoográfia:** állatisme, **—rajz**
zsáner: létkép, életkép
zsargon: csibésznyelv, tolvajnyelv, zugnyelv
zselatin: csontenyv, dermitő SzF
zselé: fagyalék,fagyiz SzF
zsén: feszély; **zsenáns:** feszélyes, feszélyző
zseni: lángész, lángelme; **—iális:** lángeszü, lángelmü; **—ialitás:** elmeláng, fönnelme U
zsilett: önborotva
zsüri: ügyszék esküdtszék, döntőség; **—tag:** döntős, döntér

M. L.

LEGNAGYOBBJAINK A MAGYAR NYELVRŐL ÉS NYELVUJITÁSRÓL.

KAZINCZY FERENC:

Berki szokottat imád . . .
Amit Berki szeret, megavulttá válhat; az ujért
Hamvamat a maradék áldani fogja, tudom.
(Szokott és szokatlan)

Az idegen szó tarkit s elárulja szegénységünket . . . **Igy kénytelenek vagyunk szót csinálni, s mely szerencsénk, hogy azt tenni kénytelenek vagyunk! Mennyivel gazdagabbak leszünk! És örökké gazdagodni fogunk** s nyelvünk soha el nem öregszik. **Érdemli-e az ortológusok (nyelvujitás-ellenzők) "egysége", hogy ezen istenekifjuságáról, mely bennünket vár, nyelvünk lemondjon?**
(Orthológus és neológus)

BESSENYEI GYÖRGY:

Mit tehet arról a drága, aranykővel teli hegy, *ha kincseit belőle nem szedik: mit tehet róla a magyar nyelv is, ha fiai őtet sem ékesiteni, sem nagyitani nem akarják? (Magyarság)*

SZÉCHENYI ISTVÁN:

A régi nem jó, *mivel* régi, hanem jó és rossz is lehet. Az uj pedig nem rossz, mivel uj, hanem jó és rossz is lehet. (Hitel).

Amint sokban az ok: következés is, a következés megint okokat szül: — szintugy *nő a lélek szó által* és a szó lélek által . . . A nemzet jövője szoros kapcsolatban áll *nyelvének fiatal és igy fejleszthető* voltával vagy kifejthetetlen és igy holt létével. Az anyanyelv tökéletesitése tehát egyik legfőbb kötelességünk, mert az által a nemzeti javak nőttön-nőnek . . . Aki tehát magyar nyelvünk kifejlését, gyarapodását, gazdagulását hátráltatja, a hon legbecsesebb javát gátolja . . . A *szógyártó,* amint a bányász, csekély arannyal sok egyebet is felszinre hoz, de felséges kitételekkel gazdagitja a hont . . . A szóbányász felette nagy köszönetet érdemel, mert nélküle szegény lenne vagy hátra maradna a nyelv. S aki őt gunytajtékkal fecskendi be, valóban nem egyebet mocskol, mint érdemes honfitársat. A szósimitó és nyelvtisztitó sem érdemel kisebb tekintetet . . . Mindenki tegyen meg anyanyelvünkért mindent, amit csak tehet. *Szebbitsük, tágitsuk, nemesitsük nyelvünket.* Annak fogékonysága, minthogy nyelvünk óriási fejlődésre képes, minden kétségen tul van. A mindig réginél maradókat bátorkodom figyelmeztetni (mert egyre hallom a panaszokat a mai magyar nyelv érthetetlensége miatt), hogy azért nem értik a mai magyar nyelvet, mert ők álltak meg a helyett, hogy ráültek volna a mindig előre haladó hatalmas időre . . . Azokat pedig, akik azt gondolják, hogy szón és nyelven kivül az emberben van más is, ami ezeknél is tökéletesebben kifejezheti a lélek legmélyebb vágyait: egy ki nem mondható vonzalom, — azokat én rokon kebellel üdvözlöm. (Világ).

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ:

Hidd el, sir bennem a lélek, mikor régi íróinkat lapozgatom. Micsoda finomságokat, shakespearei mélységeket zengetett meg a

maga ősi, gyökeres nyelvén Pázmány, Mikes vagy Kármán. A mai lélekelemző iró tátott szájjal bámulhat rájuk. Mit tudom én, ők voltak-e ilyen tehetségesek, vagy "csak a nyelvük"? Ez a kettő szétbogozhatatlan egység. De tovább megyek. Gyönyörüséggel böngésztem azokat a magánleveleket, végrendeleteket, vagy boszorkánypöri jegyzőkönyveket is, melyeket a XV., XVI. századból hagytak hátra névtelen deákok, akik nem voltak müvészek, édeskeveset törődtek csinnal, pusztán az akkori hétköznapi beszédet visszhangozták. Ezek "ocsudnak", "ébredeznek", "fölserkennek", mikor a maiak csak "fölkelnek", ezek haladnak, megerednek, iramodnak, mikor a maiak csak "mennek"... A nyelvromlás sehol se mutatkozik annyira, mint nálunk. Ami a nyelvujitást illeti, magam is fájlalom hibáit, kárhoztatom is, de nem tudok olyan szigoru lenni, mint te. Életmentő mütét volt az... Amint szemlélem a mai pusztulást, kész vagyok megbocsátani legképtelenebb szóficamaikat is. Aztán lehet-e, szabad-e feledni, hogy a nép nyelvét ők rázták életre, hogy ők ajándékoztak meg olyan szavakkal, melyek nélkül ma már beszélni sem tudnánk? Az **agy** a derék Bugát alkotása 1828-ból (mai értelmében), a **gyár** Széchenyié, az **ipart Helmeczy** csinálta, aki a szavakat "elmetszi", a **szabályt** Vörösmarty, a **tényt** Kossuth. Ha leirom ezt: **alkony, ábránd, csalogány, emlék, irodalom, jellem, kedély, kórház, közvetlen, szeszély, szórakozás,** minden alkalommal nekik vagyok adós... Ma nem igen divatos magyarosan irni. Uj nyelvujitás kezdődött, mely régi elterjedt szavainkat is fonákra forditja s elangolositja, elfranciásitja, elnémetesiti. A körkérdésből és vitaestből **ankét** lett, az ujitó forradalmi, uttörő müvészből **avantgárdista,** a kirándulásból **week-end,** a gépkocsiból **autó,** a kocsisból **soffőr,** az enyelgésből, dévajkodásból, szerelmeskedésből **flirt**... (Ujonnan jött fogalmakról:) Azt kérdezhetnénk, miért volna szükség magyar szóra dallamos **rádió** helyett? Lehet, hogy csakugyan nincs rá szükség. De annak idején a **"kino"** is elég dallamos volt s mégis vérünkbe ment át a Heltai Jenő alkotta játszi és ötletes **mozi,** s azt a fiucskát, akit Arany János még hirlap-árusitónak nevezett, mégis Kozma Andor friss és pajzán szavával hivjuk mindnyájan **rikkancsnak**... Pár évtizeddel ezelőtt minden idegen szó, fogalom megmagyarosodott, mihelyt belekerült nyelvünkbe, ma ellenben a gyökeret vert magyar szók és fogalmak is idegenné vedlenek. Ugy rémlik, mintha nyelvünk ujabban megbénult volna, mintha elvesztette volna rugékonyságát, sarjadzó képességét, életerejét... (Tulvilági séták).

Tömegszeszély fogadja el és veti vissza a szavakat, önkényesen. Néha rosszakat fogad el és jókat vet vissza. Helmeczy a XVIII.

század végén "csillagász"-nak keresztelte el a régibb ég-nézőt, csillag-nézőt. A csillagászt ma oly természetesnek érezzük, mintha mindig köröttünk mozgott volna, már észre se vesszük. Ugyanekkor azonban egy másik istenfi "égész"-nek nevezte a csillagászt. Azoknak, akik eleve mosolyognak ezen a megbukott szón, nincs igazuk. Éppoly képzésü, mint a másik. Abban sincs igazuk, hogy talán hangzása, a két éles é betüje, okozta korai halálát. Akkor a "gégész" és "régész" sem élne. Nem kellett és rejtély, hogy miért nem. Egy azonban bizonyos. Ha az ujitók akkor fásultak és kiábrándultak, vagy nagyon is elégedettek, ha nem serénykednek éjjel-nappal. két marokkal szórva a helyes és helytelent, ha szégyelnek botolni, ha nem fricskázzák, pofozzák a tömeget, mely a XVIII. században is azt vallotta, hogy "nyelvünk ügye nem áll különösen rosszul" ... akkor a magyarok tovább szunditanak, beérik azzal a keverék latinnal-némettel, amijük van és egyetlen szót sem fogadnak el. Tömérdek uj szó támadt ekkor, nemcsak ez a 10.000, sokkal több ennél, szinte megszámlálhatatlan. Ennek egy része, a diadalmas 10.000, mely mai szellemi kincsünkhöz tartozik, megmaradt, a többi elpusztult ... Voltak közöttük koraszülöttek és torzszülöttek is, vézna, koravén és Voltaire-arcu csecsemők. **Bámtestnek** hivták a bámulatos termetet, **betüirákság**nak a helyesirást ... **türmésznek** a vértanut, aki annyit tür, **tudákosnak** a számtantudóst, a matematikust ... Csodák csodája, hogy a tudákos mégis él, születési ficamával és tökéletlenségével, mint gunyszó ... A magvetők buzát és konkolyt hintettek el, vegyesen. **Mi azonban még a konkolyukból is kenyeret sütünk. Ne legyünk a magvetők megvetői** ... Nem gondolja-e, tisztelt barátom, hogy Kazinczyt, ezt az izig-vérig európai szellemet, ezt a kényes finom elmét, szintén bizonyos hiányérzet fogta el, mikor máról holnapra hirtelen meg kellett válnia 10.000 régi meghitt szavától, a kedves "standpunkt"-jától és az édes "theilname"-jától, s valósággal az ür szédülete környékezte őt, mint boldogtalan szellemi apát, amikor rátekintett erre a 10.000 vadonatuj és még kuka szóra, erre a 10.000 lelkétől lelkedzett gyermekére, aki ott állt körülötte, ködösen-bambán és tartalmatlanul, hogy elhagyja őt, elinduljon hozzánk és találkozzék velünk a jövendő századokban? ... Nem gondolja, hogy mindenki vállalt némi kényszert, fegyelmet és áldozatot? Nincsenek még ők oly messze, hogy ne emlékeznénk rájuk. Ugy tetszik, hogy tegnap találkoztunk velük. Példájuk arra int, hogy nekünk se szabad elnyulnunk ebben a nyelvben és csak élvezettel dőzsölnünk, mint a török basáknak a forró kénesfürdőben. Jelszavunk nem lehet a szellemi kényelemszeretet. (Nyelvmüvelés).

A JÓ MAGYARSÁG NÉHÁNY SZABÁLYA.

1. Kerüljük a fölösleges **idegen szavakat.** (Lásd a szótárunkhoz való bevezetőt).

2. Ha **uj szót, tájszót, idegen szót** használunk, melyet az olvasó vagy, hallgató nem érthet meg, nyugodtan adjuk zárjelben, mellékes megjegyzésben a magyarázatát. Igy ritka, "érthetetlen" régi, népi szavakat használni nemcsak nem hiba, hanem erény, nyelvgyarapitás is. Mint mindenben azonban, ebben is kerüljük a tulzást. Ne tegyük az ügyet, **mely szivünk ügye,** minmagunk nevetségessé.

3. Hasonlóképp a nem-értelmetlen **régiességek** fönntartása nem nyelvi hiba, hanem erény, ha tapintattal és izléssel folyik. Tévkörös okoskodás: "Tatik, tetik nem használtatik". Mért? "Mert kihalt" — mondják. S tiltakoznak használata ellen, mert **él:** u.i. használják. Mintha valakire kikiáltották: elesett a háboruban, s mikor egyszerre föltünik, lelövik, hogy igazuk legyen... Hasonló nyelvi vaskalapposság az **—andó, —endő,** a **félmult** (jöve, menének, kéré) üldözése. Minderre nyelvünknek szüksége van, izléssel és helyükön igenis jók!

4. Nyelvünk tömöritő lehetősége az **igenevek személyragozása: mennem kell, élnünk szabad, élnünk lehet.** Mennyivel szebb, tömörebb, mint a ma járatos: "nekem menni kell". "You have to give me ten dollar": ezt lapos köznyelven sokan igy mondják: "Neked adni kell nekem tiz dollárt". Mármost ki kell hogy adjon, ki kapjon? Jó magyarul: Adnod kell nekem tiz d. A régi nyelvben ilyen is volt: Elmenvétek, jelentsétek Jánosnak (= mikor elmentek), jövettem meglátogatlak (mikor jövök, majd meglátogatlak), Imádkozvátok (= mikor imádkoztok) stb. Sajnos, e tömörségek már igazán kivesztek. De ne dobjuk utánuk, ami még megvan!

5. Értékes, fönntartandó, különleges magyar tömörség a **mondatos jelző: Madárlátta kenyér,** az oroszok-támasztotta válság, szem-nem-látta szépség, magunk-tapasztalta (vagy: —tapasztaltuk) háboru: Ott lovagolt a török császár egy **igen-kivántam** paripán (Mikes)... Ez a szerkesztés még él nyelvünkben, ne mi irtsuk azzal, hogy "kihalt már"!

6. Igehasználatban ne felejtsük az **Arany János-i szabályt:** az **igekötő** nem válik el igéjétől, ha a mondat erősitő, növelő értelmü. Pl. "Egy kicsit **megütötte magát**"

(= Nem igaz, hogy nem ütötte meg, igenis, egy kicsit megutötte). De: "Csak egy kicsit **ütötte meg** magát" (= Nem igaz, hogy nagyon; itt tehát gyöngitő értelmü a mondat, az igekötő hátramegy). Mily finom árnyalást kifejezhetni e kettősséggel, s mennyi hiba járja ez ellen! Erősitő mondatok: hamarosan **meg**érkeztek, nagyon **meg**haragudott, én is **ott** voltam (Az **ott** igekötőnek számit itt). Viszont: későn érkeztek **meg**, nem nagyon haragudt **meg**, én se voltam **ott**. Viszont azonban: későn **meg**érkeztek = későn, de mégis megérkeztek.

7. Tárgyas igeragozásban magyar anyanyelvü nem vét. De egy finom árnyalást legtöbben már elfeledtünk: birtokos személyragu szó mellett mégsem kell a tárgyas ige, ha "partitivusról" van szó. Igy mondjuk: "Elvesztette a lovát". De már: "Egy lovát elvesztett" (= valamelyiket a sok közül), ez a jó népi magyarság. "Egyik lovát elvesztette" (= egy ismert, meghatározottat). Hasonló: "A fogfájásnak én jó orvosságát tudok" (= egy valamifélét, a tárgy tehát határozatlan, tehát nem kell tárgyas ragozás). De: "Azt a jó orvosságát én is tudom" (itt már ismert tárgyról beszélünk). "Nem találok egy könyvemet", de nem tudom, melyik. "Az egyik könyvemet nem találom", tudom, melyik. A tárgyas feltételes mód helyesen igy megy: én azt adnám, te adnád, ő adná, mi adnók (nem: adnánk, mert ez határozatlan, mi **valamit** adnánk), ti azt adnátok, ők adnák. — Hasonlóképp megy a félmult tárgyas ragozás: én adám, te adád, ő adá, mi adók, ti adátok, ők adák. Mily szép volt valaha a **tesz, vesz, lesz, hisz, visz** igék félmultja: én tevék, te tél, ő tőn, mi tőnk, ti tevétek, ők tőnek; ő vőn; ő lőn; én vivék, te vül, ő vün (= vive), mi vünk (= vivénk), ti vivétek, ők vünek (= vivének), stb. Ez kb. kihalt, de Arany még élt vele. A magyarnak háromféle **jövő ideje** van: majd megyek, menni fogok, menendek (ez régies, de még él, mert értik); igy pl. a "futurum perfectum" könnyen kifejezhető: Ha majd elmentem.

8. A szenvedő —tatik, —tetik, ha szükséges, igenis használtatik: "Megmondatott a régieknek". "Akinek megadatott, az ám éljen vele..." Mindenesetre jobb ez, mint a "csinálva lesz"-féle utálatos németes szenvedő. Viszont: a **—va, —ve és a van** ige, **ha állapotot jelez,** jó magyaros: "**Be van** az én szüröm ujja kötve (= bekötött állapotban van), **be volt** kötve, **be is lesz kötve** holnap is": ez mind helyes magyarság. De ha azt jelentené, hogy valaki bekötötte, tegnap este bekötődött, s igy mondaná: "tegnap este be lett kötve", ez már sült németség.

Ez nem állapot, hanem egyszeri tett, szenvedő kifejezésben, s erre a jó magyar, forma régiesen: "bekőttetett", népiesen: "bekötődött", hétköznapilag: "bekötötték" ...

9. A névszókban: ha lehet, **egyesszámot** mondjunk többes helyett: "Fölszolgálták az almát" (persze, hogy nem egyet, de magyartalan igy: almákat). "Szikrázott a szeme" (nem szemei, bár olykor nép és régiség is él ilyen többessel, mert valami nagyitó, költői erő van az effélében; de csak akkor, ha **rendes** használatban az egyes szám járja!) A **Három-királyok** régies, szép latinosság, már patinája van. — Ha páros testrészek, vagy ruhadarabok egyikéről van csak szó, magyarosabb a **fél,** mintsem az **egy** (félszemével, féllábu, fél kesztyüje stb.) — A **birtokragos névszó mellől** nyugodtan elmaradhat a **tárgyeset t-je:** "Elvesztettem a lovam". "Megvágtam a kezem", csunya lapos (olykor jellemzésképp terjengősen népies) az ilyen: engemet, tégedet, őtet. — Irodalmilag személyragos főnév elé **névelő sem jár:** "Koronáját és országát vesztette," — igy szebb, de ha világosság, simább folyás, vagy természetesség kivánja, nyugodtan élhetünk a névelővel. Furcsa lenne ilyen szinpadias beszéd: "Fáj fejem". — Nem kell **—t** rag az igenevek mellé tett tárgyhoz legalább is népi és régi nyelvünk szerint: Ment **világ-látni; ország-épitő: maga-feledve; panasza-hallván.**

10. Kár elejteni a **rendhagyó főnévragozásokat:** pl. a **v**-tövü szókat: falu: falva: falvak, fenyő: fenyvek: az **-ó-ő** végüeknek -a-e-vel való váltakozását: erdő: erdeje: erdei, hordó: hordája: disznó: disznaja, Makó: makai, Somlyó: somlyai stb. Itt is a tanult magyar hamarabb kiadott a "régiességeken", mint a nép. Holott minden müvelt nemzetben a tanult jobban őrzi a hagyományokat. Pl. az angol nyelvtanulás nagy része ilyen **régiségek felujitásából, kihalt szavak "beemlézéséből",** tehát folytonos nyelvgazdagitásból és szinesség-változatosság gyakorlásából áll. Nem hiba és izléssel alkalmazható a ragnak csak egyszeri kitétele, ha két szorosan egybetartozó főnév ugyanazon ragot viselné: "Az ut jobb-, majd balra tért". (Petőfi); "sem dicsőség-, sem dijért" (Pet.); "Török-, s tatártól mely titeket védett" (Pet.); "Fölkeresté fészkét szárcsa-, vadrucának" (Arany). De az egy betüből álló ragok nem rövidithetők igy (tárgyeset **-t**-je, többes **-k,** s még egypár), ezek ui. sohsem voltak önálló szók, mig a fenti példák ragjai, egykori, névutók, mind ma is szerepelnek önállóan is: **rá, érte, tőle, neki** ... A régi nyelv alapján is jogosultak tehát, akárcsak a névutók megnemismétlése: "A Duna és Tisza mel-

lett". Mily esetlen lenne: "A Duna mellett és a Tisza mellett!" Hasonló esetlen sokszor a ragok duplázása és triplázása.

11. A személyes **névmás** csak akkor van kifejezve nyelvünkben, ha hangsulyos: "**Én** voltam ott, nem **te.**" Tudjuk, hogy német-, angol-, franciában mindig ki kell tenni, mert a végződés vagy nem, vagy alig jelzi. Az "**ő, őt, ők, őket**" nemcsak személyt, hanem tárgyat is jelenthet, ha az előző mondat ezt jelzi. Helyette "**azt, azokat**" használni magyartalan és olykor félreértést is kelt. De még az **ő, őt, ők, őket** is csak hangsulyosság esetén szerepeljen! "Megfizetem a kerékpárodat, mert én törtem el". Nem: **azt!** Ha "azt" mondanék, akkor ugy tünnék föl, jó magyarfülünek, hogy nem a kerékpárt törtem el, hanem egy másik dolgot, **amazt** a dolgot, s helyette a kerékpárt fizetem; "őt" se kell ide, csak ha hangsulyos. De hogy itt "ő" van, nem "**az**", az világos ebből is: "Elkértem a kerékpárját, fölültem **rája**" (= őrája, nem: arra) ... Ezt a szabályt született magyarok is igen sürün megszegik, pedig igen bántó az "azozás" ...

12. A magyarban **mélyhangu szóhoz** (amelyben **a, o, u, á, ó, ú** van), csak mélyhangu rag járulhat, magashangu szóhoz (mely **e, i, ö, ü, é, i, ő, ü** hangzókat tartalmaz) csak magashangu rag járulhat. Csak idegen követ el ilyen hibát nyelvünkben: embernak, kertból. Az u.n. "vegyeshangu" szavak voltaképp mélyhanguak, mert az **a, o, u-val** megférő **é,** i (és zárt e) nem változtat a szórenden. Tehát: Kubinyi-nak, balek-**ok,** acél-**ból,** Fiumé-**ban,** korte**skodik.** Akik igy mondják: korte**skedik,** azok bizonyára nyilt e-t ejtenek a kortes-ban, de igy már az alapszóban is kevésbé magyaros.

13. Idegenben élő magyarok gyakori hibája, hogy a magyarban és idegen nyelvben egyaránt meglévő **közös, nemzetközi szavakat** az idegen ejtés szerint hangoztatják, magyarban is.

Ezzel valami "jólinformáltságot" akarnak fitogtatni, s épp azt mutatják, hogy otthon alkalmasint még nem ismerték emez idegen szókat ... **Vakáció** nekik **vékésön,** a **nacionalizmus: nésönelizöm** (!), a **revolució: revolusön, Ázsia: Ézsiö, Egyiptom: Idzsipt, Európa: Jurop** stb. Ha már idegen szavakat kell magyarban használnunk, ejtsük nyelvünk és hagyományaink törvénye szerint! Ilyenkor jogos, sőt helyes a magyarban nem létező hangokat hozzájuk közeleső **magyar hangokkal helyettesiteni:** pl. a **th**-nek nem a sziszegő angol ejtése, hanem egy magyaros **t** hang, a latinos-németes rövid **á** helyett magyar a (mint: alma). Különcködő és nevetséges a magyarban

az ákádémiá, párlámént, uik-enden, Uosingtonba utazás (magyarban ejtve: Vasington) Magyar iskolában is tanitott **földrajzi és történelmi neveket** csak irjuk és ejtsük a régi jó hazai szokás szerint: Kanada, Kalifornia, Szumátra, Kina (és ne csájnázzunk), Marokkó, Missziszipi stb stb.

14. Amely keresztnévre, földrajzi és történelmi névre van magyar alak, azt igenis **"le kell forditani" magyarra.** Tisza István annak idején helyesen rámutatott, hogy e téren nincs sovinizmus, minden nyelv természetszerüen a maga utját járja és fölséges nemtörődömséggel: nem is tud más nyelvekről "Ha németül beszélek, mondta, akkor Wien-t, Leipzig-et emlegetek Bécs és Lipcse helyett, sőt Stuhlweissenburgot és Ödenburgot Székes-Fehérvár és Sopron helyett. De ha egyszer magyarul szólok, akkor csak Bécs, Nápoly, Párizs (s persze Pozsony, Kolozsvár stb.) a lehetséges név". Feledésbe merülő helynevek pl. Ágosta (Augsburg), Norimberga (Nürnberg), Brüsszel, Lejda, Dancka (Danzig), Ilyvó (Lemberg, Lwów), Nándorfehérvár, Szörényvár (Turnu Severin stb.) Ezekről is érdemes egy **kis névsort** összeállitani! (Lásd a függeléket). Magyarosabb a **keresztnév hátravetése,** mégpedig idegen nevekben is. Ahogy viszont helyes a saját magyar nevünkben a keresztnevet előre tenni, ha idegen szövegről van szó. Igy tehát jobb lenne: Churchill Winston, Kennedy John FitzGerald, Kruscsev Nyikita stb. (Vagyhát: Hruscsov . . .) Régi közismert nevekben egykor le is forditottuk a keresztneveket: Kálvin János, Ibsen Henrik, Shakespeare Vilmos. Igy tesznek franciák, spanyol-olaszok és sok más nép. Csak az amugyis nemzetközi angol és a pontoskodó, szőrszálhasogató német nem forditja le a keresztnevet, s persze a magyarnak ebben is okvetlen az kell, amit a némettől lát. — **Történelmi nevek latinos alakja** járta nálunk ugy 1800-ig, méghozzá magyaros kiejtéssel és irással: Homérus avagy Homér, Virgyil, Horác avagy Horácius, Szofókles, Szokrátes stb. Igy járja ma a latinok, szlávok, sőt részben az angolszászok közt is. De beütött a német "szabatosság", tán a Bach-korszak iskoláiba vagy még előbb s lett Homéros(z), Vergilius, Horatius, Sophocles avagy ujabban fonetikusan Szofóklész stb. Mintha bizony a magyar ugandai nép lenne, s csak ma ismerkedett volna meg eme nagy történelmi nevekkel tehát nincs hagyományos alakja rájuk . . . — Nevekről lévén szó: a Dr., Gr., Br. stb. jelzőt jobb **előre vetni,** mert akkor holmi nevetséges alakok elkerülhetők, pl. ilyenek: Orczy Lászlóné doktorné báróné; nem jobb-e: Dr. Br. Orczy Lászlóné? Nyelvtörténelem is e

mellett szól, s akik támadják, elfeledik, hogy a magyarban főnév is lehet jelző, s itt épp jelző az előtét: "Milyen Orczy? A doktor Orczy . . ." (Különben is a -né untig elég egyszer a végére, ahogy már a kódexben: "Ez évben meghala László királné Anna asszony". Hiszen a-né annak rövidítése: neje, igy csak egyszer s a szerkezet végére teendő).

*

MAGYAR FÖLDRAJZI NÉVKINCS

(T: terület, H: hegyek, V: vizek)

VÁROSOK: Ausztria (= Bécsország): Bécs, Bécsujhely, Sóvár = Salzburg, Geréc = Graz, Regede = Radkersburg. T: Stiria v. Stájerország, Karintia v. Korontál. H: Alpok: Nagy-Harangos = Gross Glockner, Nagy-Velencés = Gr. Venediger, Bécsierdő. — **Cseho.:** Prága, Királygréce = Königgraetz, Berén = Brünn, Alamóc = Olmütz, Tessény. T: Morvaság. H: Cseherdő, Szudéták. — **Némethon:** Münék = München, Ágosta, Norimbenga, Rézeny = Regensburg, Tübinga, Kostánca = Konstanz, Spira = Speyer, Magonca = Mainz, Vormác = Worms, Trevér = Trier, Kolonya = Köln, Ág = Aachen, Burkusvár = Brandenburg, Vitteberga, Göttinga, Bréma, Lubéka = Lübeck, Lipcse, Drezda, Misnye = Meissen, Boroszló, Opoly = Oppeln, Királyhegye = Königsberg. T: Nádorság = Palatinátus = Pfaltz, Burkusország = Brandenburg, Türingyia, Silézia, Vesztfália, Rajnaföld. H: Bajorerdő, Feketeerdő. V: Rajna, Majna, Mózsa = Maas, Odera. — **Lengyelhon:** Varsó, Krakkó, Ilyvó = Lemberg, Dancka = Danzig, Csésztokó = Czenstochowa, Iroszló = Jaroslaw, Gnézna, Pozsna = Poznan. T: Gácsország = Galicia, Silézia. V: Visztula, Neper = Dnyepr, Neszter = Dnyeszter. — **Németalföld:** Hága, Lejda, Amszterdám. — **Belgium** = Belgyiom: Brüsszel, Antverpa, Leódiom = Lüttich, Loványa = Löwen. T: Flandria = Filemenföld. H: Ardennák. V: Mózsa = Maas, Selda = Schelde. — **Helvéthon:** Berna, Szent Gál, Gyenéva, Bázsolya = Bázel. H: Alpok: Szüzhegy = Jungfrau, Nagy-Rémkő, Viharkő. — **Franciao** = Frankhon: Párizs, Versállya, Kalétom = Calais, Namnét = Nantes, Bordó, Tolozsna = Toulouse, Lugdun = Lyon, Méta = Metz. T: Sampánia, Pikárdia, Normandia, Andegávia

= Anjou, Akvitánia = Guyenne, Alzsácia = Elzász, Lotaringyia = Lotárföld, Szavója, Provánsz, Korzika. H: Vogézok, Szevennák, Alpok: Fehérhegy. V: Szajna, Marna, Ligyér = Loire, Rodán = Rhone. — **Nagy-Británia:** Kantuár = Canterbury, Kantabrigya = Cambridge, Eborákom = York. T: Velsz, Skócia = Skóthon. V: Temze. — **Spanyolhon:** Tolétom, Szevilla, Salamánka. T: Katalánföld, Kástilia, Andaluzia. H: Piréneusok = Pirének. V: Tágus = Tajo. — **Portugália:** Lisszabon, Portó. — **Olaszhon:** Róma, Turin, Milánó, Pádva, Velence, Tergyesd = Trieszt, Trident, Bóca = Bozen, Bolonya, Flórenc = Flórenca, Séna, Pizsa, Gyénua, Asszizi, Nápoly, Kápua, Benevent, Sálernom, Sirakuzsa, Katánia. T: Lombárdia, Velencésföld, Toskána, Láciom, Kampánia, Kalábria, Szicília, Sárdinia. H: Appeninok, Etna = Mongyibél. V: Pádos = Pó, Tiberis, Trazimén-tó. — **Horvátország:** Zágráb, stb. Nekcse = Nasice (Száva-), Sz. Demeter = Mitrovica, Réka = Fiume, Lábok = Laibach, Potoly = Pettau, Zára = Zádor, Tengerfehérvár = Ózára, Telén = Knin, Raguzsa, Bosnyavár = Szerajevó, Mosztár. T: Kránicország = Krajna, Dalmátság, Bosnyaság, Halomföld = Hercegovina. V: Orbász = Vrbas. — **Rácország** = Szerbia: Nándor-Fehérvár = Belgrád, Pozsaróca = Pozsarevác, Szabács, Szendrő, Galambvár, Karvalyvár = Kragujevác, Krussóc, Üszküb, Csetenye = Cetinje, Kattaró. T: Montenegró = Feketehegy. — **Arnótság** = Albánia: Kadár = Skutari, Dorács = Duránc = Durazzó. — **Göröghon:** Athén = Aténás, Spárta, Korint(us), Théba, Szaloniki = Thessalónika. T: Epirus = Orbonásföld, Peloponézus, Thessália, Kréta, Sporádok, Cikládok, Ródus, Lezbus. H: Parnasszus. — **Bolgárhon:** Szeredőc = Szófia, Filipápoly = Fülöpvár, Várna, Oroszcsik = Ruszcsuk, Bodony. — **Oláhország:** Bukarest, Szörényvár = Turnu Severin, Zsilvásárhely, Argyas = Curtea, Fokos = Foksány, Jászvásár, Bakó, Aknavásár, Szőcsi = Szucsáva, Botos = Botosány, Csernóc = Feketeváros, Kisjenő = Kisinyev, Őrhely = Orhei. T: Szörénység = Olténia, Havaselve = Munténia, Bogdánság = Moldva, Bükkföld = Bukovina, Bazarádság = Besszarábia, Dobrocsány = Dobrudsa. V: Olt, Zsil, Argyas, Ilonca = Ialomitza, Szered, Prut = Borut, Neszter, Neper. — **Norvégia:** Oszló: T: Lappföld. — **Svédhon; Dánia = Dánhon:** Koppenhága, T: Jucia = Jütland. — **Szómi** = Finnország: Helszinki. T: Sügérföld = Aaland. — **Észthon, Letthon, Litvaság.** — **Oroszhon:** Moszkva, Szentpétervár, Kijó = Kiev. H: Kaukázus = Magyar-hegyek. V: Dén = Don, Etel = Volga, Káspi = Káloz-tenger. — **Törökhon:** Konstantinápoly = Kosztavár, Rodostó, Gyelepoly

= Gallipoli, Efézsom, Milétom, Antiókia. T: Frigyia, Cilicia stb.

ÁZSIA: Aleppó, Damaszkus, Tirus, Sidon, Damaszkus, Jeruzsálem, Jerikó, stb. Kalkutta, Szingapur, Tókió. T: Perzsia, Fülöp szk., Kina, Szibéria stb. V: Tigris, Eufrát(es), Jordán.

AFRIKA: Marokkó, Algyér, Karthágó, Kairó, Fokváros. T: Egyiptom, Gvinea, Kongó, Kamerun, Fokföld, Rodézia, Kanári-szk. stb. V: Nilus, Kongó, Szenegál.

AMERIKA: Boszton, Uj York, Filadelfia, Csikágó, Sóstóváros, Mexikó. T: Kanada, Egyesült-Államok, Kuba, Portorikó, Kosztarika, Kolombia, Gujána, Brazilia, Argyentina, Csile, Tüzföld. H: Sziklás-hegység, Kordillérák. V: Szent-Lőrinc-folyó, Misszisipi, Misszuri, Kolorádó, Amazon.

AUSZTRÁLIA: T: Uj Zéland, Uj Gvinea, Tasmánia stb.

MAGYARORSZÁG elmagyartalanodott helynevei, melyek a középkorban még magyaros alakban járták: Pancsova = Pancsaly, Mehádia = Miháld, Kikinda = Kökénd, Apatin = Apáti, Temerin = Tömöri, Beodra = Böldöre, Mokrin = Homokrév, Lovrin = Lórév, Nezsider = Fertőfő. T: Bánát = Temesköz. H: Cibles = Széples, Gutin = Gutony, Negoj = Juhászkő, Bucsecs = Bucsuzó, Retyezát = Zergekő (csucs), Zergehavas (hegység), Damogled = Látókő, Látóhavas, Szemenik Gyopáros, Pojána Ruszka = Oroszhavas, Vlegyásza = Vigyázó = Kalota (-havas), PopIván = Ivánhavas, Csernagora = Feketekő, Vihorlát = Viharlátó, Szinák = Kéklő, Babjagora = Bábahegy. V: Lajta = Sár, Ondava = Ónd, Borsava = Borsa, Béga = Böge, Cserna = Feketeviz, Pogonis = Pogányos, Karas = Karassó, Néra = Nyárág. (Némelyik hegynév ujabb magyaritás).

JAVITÁSOK

oldal	hasáb	
67.	2.	amfiteátrum: körszin
75.	2.	(az utolsó előtti sor kihuzandó)
86.	1.	reklám: hirverés, hirzet; —oz: hireszt; ...
90.	2.	utilitarizmus: haszonelv-üség)
101.	1.	(13. sor alulról): (Száva-) Sz. Demeter (nincs vessző közben)
102.	1.	(4. sor felülről): Damaszkus (kihuzandó) helyébe: Antiókia
102.	1.	(8. sor után pótlólag): . Cedron, Tibériás-tó.